MÉG MINDIG 30,– FT

alfa

IRÁNY A FÉNYSEBESSÉG!

EGY VIDÁM NÉP

ASTERIX

SZUPER-GERGELY

LEVES VAGY TENGER

FEHÉR FIÚ FEKETE LÁNY

NAGY-OLVASZTÓ

A FRANCIA FORRADALOM

ÉS EMBERRÉ LETT...

CÉDRUS

NÉZZ MADÁRNAK

1989. JÚNIUS
ÁRA: 30,— Ft

junior PM
alfa
XI. ÉVFOLYAM 3. SZÁM
A NEMZETKÖZI ÚJSÁGÍRÓ SZERVEZET MAGAZINJA TÍZEN TÚLIAKNAK
Megjelenik minden második hónapban, az Interpress Magazin mellékleteként
Főszerkesztő: IVANICS ISTVÁN
Felelős szerkesztő: DÁVID CSABA
Szerkesztő: SÜLE GÁBOR
Szerkesztőség: Budapest II., Rózsahegy utca 3/B 1024 Telefon: 153-883
Postacím: Budapest, 1525, Pf. 46
INTER PRESS
Kiadja a Nemzetközi Újságíró Szervezet Interpress Kiadó, Nyomda és Reklám Vállalata, Budapest II., Mihályfi Ernő utca 14. 1022 Telefon: 350-945
Felelős kiadó: DR. POLLÁK MIKLÓS vezérigazgató
89.0121
Athenaeum Nyomda, Budapest rotációs mélynyomás
Felelős vezető: SZLÁVIK ANDRÁS vezérigazgató
Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR), Budapest XIII., Lehel u. 10/A 1900 – közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj 1 évre: 180,— Ft, ½ évre: 90,— Ft, egyes szám ára: 30,— Ft. Megjelenik: kéthavonként. Külföldiek részére előfizethető az Interpress Kiadó, Nyomda és Reklám Vállalatánál, 1022 Budapest, Mihályfi Ernő u. 14. Előfizetési díja: US $ 11,— egy évre, mely összeg átutalható a Magyar Nemzeti Banknál vezetett BC—401—6306—144—01 sz. számlára.
HU ISSN: 0138—9351
Laptervező grafikus: GÁLÓCSI ÁGNES
A lapban megjelenő színes reprodukciókat Kresz Albert készítette
Fotók és illusztrációk: National Geographic (2–3; 26–27; 38–40.) Omni (16–17.) LPS (26–27.) PM Magazin (28–29.) valamint a szerkesztőség archívumából.

LAPÁTKEREKES

A technika története telistele van olyan dolgokkal, amelyek utólag szinte magától értetődőnek látszanak. Valamikor persze kevésbé voltak azok. Amikor például megjelentek az első mechanikus órák, a számlapot úgy osztották be, hogy a nap 24 órája rajta volt, és ezért csak egyetlen mutató kellett. Ki gondolná, hogy éppen az egyetlen mutató miatt merült fel a kérdés: vajon a mutató forogjon-e körbe vagy a számlap? Mulatságos a kérdés… de csak akkor, ha innen, utólag nézzük, egyébként teljesen logikus. Nem is dőlt el sokáig, csupán a tizenkettes beosztás, illetve a két mutató megjelenése döntötte el végleg a kérdést. Hasonló probléma volt az, hogy a hajócsavarnak tolnia vagy húznia kell-e a hajót? Ezt a gyakorlat döntötte el, kiderült, hogy jobb és biztonságosabb a hátul működő csavar, amely tehát a hajót előretolja. (A levegő „hajója", vagyis a repülőgép azonban ellenpélda.) És nagyon sokáig nyitott kérdés volt az is, hogy a nagy fordulatú hajócsavar vagy éppen a lapátkerék a jobb? Ez annyira nyitott kérdés volt, hogy folyamokon az utasszállító hajók jórészt még ma is lapátkerekesek.

Farkerekes hajó: ezt a változatot is jól ismerjük, legalábbis Huckleberry Finn és Tom Sawyer utazásaiból… (Kis kép lent, balra)

Ennél a hajótípusnál a motor egy vagy több lapátkereket forgat. A kerekek „küllői" széles lapátok, amelyek úgy merülnek a vízbe, hogy azt hátrafelé szorítják, vagyis a vízbe kapaszkodva a hajót előretolják. Az oldalkerekes gőzös két oldalán van egy-egy lapátkerék. A farkerekes gőzösnek csak egy lapátkoszorú hajtja előre, a kereket általában hajlott formájú szekrénnyel fedik el, amelyre díszeket festenek. Az oldalkerekes hajónak különösen nagy a manőverező képessége, ezért a kiránduló- és vontatóhajókat előszeretettel építették ilyenre.

Az Egyesült Államokban, különösen a Mississippin terjedtek el a farkerekes gőzösök. Ez az a hajó, amelyet a magyar olvasó elsősorban Tom Sawyer kalandjaiból ismerhet. A nagy folyam igen fontos útvonal volt, s gőzösök százai szállították az utasok tízezreit. Ráadásul igen biztonságosan: a farkerekes gőzösnek ugyanis minimális a merülése, így a hajók igen nagy terhelés mellett is biztonságosan hajóztak át a sekélyebb vízállású szakaszokon is.

A lapátkerékhez azonban gőzgép kell. A nagy fordulatú robbanómotor erejét sokszor áttétellel lassítani és lapátkerékre átvinni nem jó megoldás. Ezért az oldalkerekes – és a farkerekes – gőzösöket kiszorították lassan a csavarral meghajtott hajók. Akinek azonban még sikerül gőzgéppel hajtott lapátkerekes hajóra szállnia, gyönyörű látványban lehet része. Érdemes megállni és bámulni a gépház ablakán: hatalmas dugattyúk rúdjai mozognak, óriási, tükörsimára csiszolt, olajtól csillogó síneken zakatol ide-oda a tolattyú, amely az ellensúllyal ellátott főtengelyt forgatja, míg odakint csapkodnak a lapátok…

Oldalkerekes gőzös a Mississippin: személy- és áruszállításra kiválóan alkalmas volt

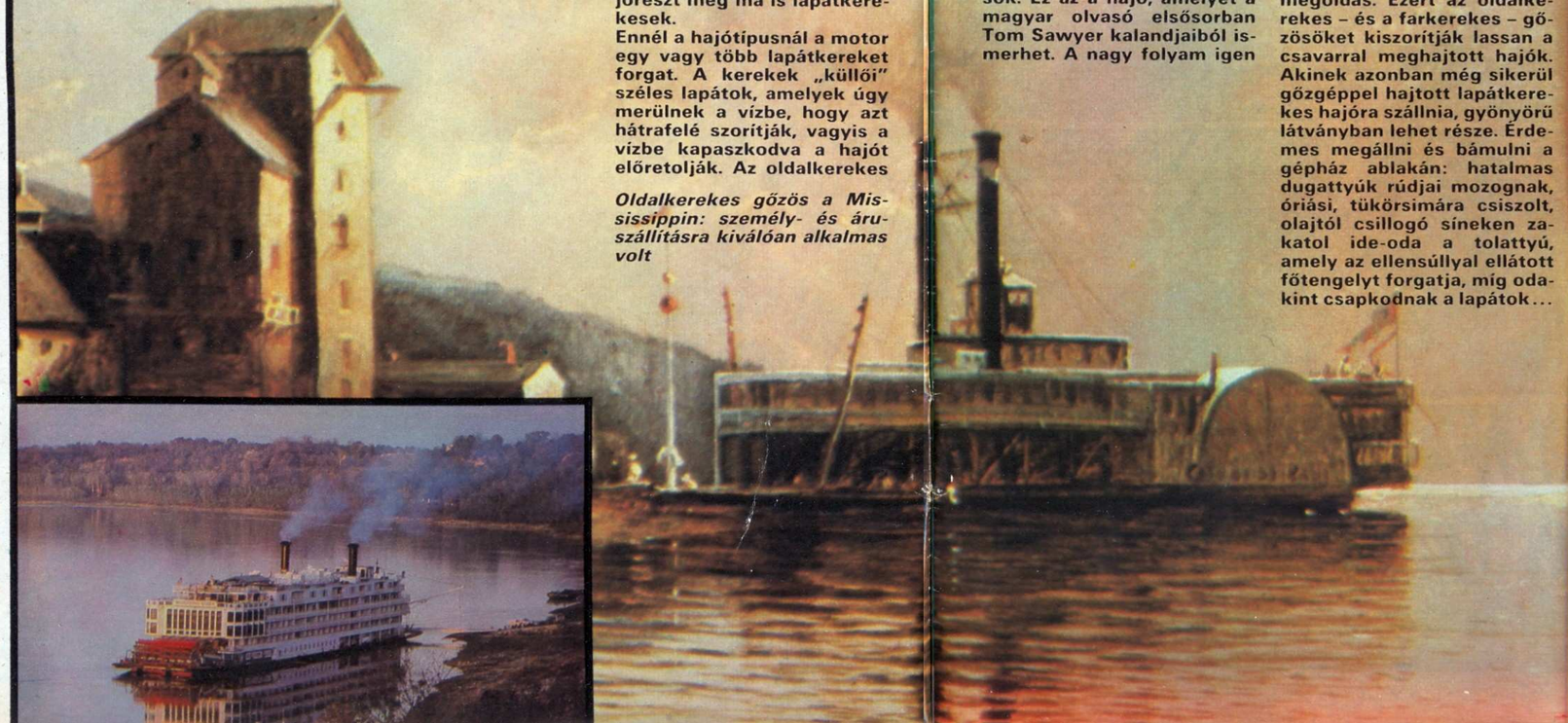

EMBER NEM LÁTTA…

…az Uránuszt, egészen 1781-ig. Akkor végre észrevette egy Wilhelm Herschel nevű csillagász, aki mellesleg minden idők egyik legtöbb eredménnyel dolgozó megfigyelője volt. Akkoriban (Herschel 1738-ban született Hannoverben, és 1822-ben halt meg Angliában) ő építette a kor legnagyobb távcsöveit, s a Tejútrendszeren belül jó néhány új égitestet fedezett fel, illetve figyelt meg. Ez a kiváló és szerencsés csillagász eredetileg zenésznek készült. Angliába költözött, és 1773-tól kezdve minden szabad idejét a csillagászatnak szentelte. Az Uránusz fölfedezésének köszönhette azt, hogy még ugyanabban az évben királyi, azaz udvari csillagásszá nevezték ki. Tudományos sikereinek köszönhette azt is, hogy III. György angol király 1816-ban lovaggá ütötte, vagyis Herschel ettől kezdve „Sir" lett.

A csillagász alapvetően a csillagok, csillaghalmazok és gázfelhők szétszóródását vizsgálta, ezért épített távcsöveket. Ezt kutatta akkor is, amikor megtalálta az Uránuszt, később pedig annak két holdját is.

A felfedezés egyébként véletlen volt – amennyire tudatos keresgélés, tudományos kutatás közben egyáltalán beszélhetünk véletlenről – Herschel ugyanis az Ikrek csillagkép környékén kalandozott távcsövével, amikor egy zöldes valamit talált. Előbb csillagnak vélte, majd üstökösnek, és csupán egyévnyi megfigyelés után jött rá, hogy bolygóról van szó. Azóta már az is kiderült, hogy az Uránusznak öt holdja van, a Miranda, Ariel, Umbriel, Titania és Oberon. Képünkön a háttérben az óriási árnyék maga a bolygó, az „előtér" az Umbriel felszíne, fölötte a kis pont a Miranda, középen pedig az Ariel.

Írta: Goscinny
Rajzolta: Uderzo
Fordította: Timár György

© DARGAUD, EDITEUR, PARIS, 1961, BY GOSCINNY ET UDERZO

Asterix A HELVÉTEKNÉL

BRAZÍLIÁBAN...

...a hatvanas években jelent meg a televíziós filmsorozat, és újabban egymás után készülnek – és aratnak sikert az európai országokban is – a különböző korokban, különböző könnyfakasztó történeteket elmeséló filmsorozatok. A São Paulóban működő tévének nyolc, a Rio de Janeiro-belinek hat csatornája van, s a vasárnapot kivéve naponta két-három tévésorozatot is sugároznak. Van délelőtti sorozat, könnyed és igénytelen, a háziasszonyok munka közben fél szemmel nézik. A komoly, igényes sorozatok este fél kilenckor jelennek meg a képernyőn, s „az egész ország" nézi, meséli, kommentálja mindazt, ami történik bennük.

Hatalmas országról van szó (hiszen Brazília körülbelül akkora, mint egész Európa) s a különböző tájak, különböző műveltségű – néha éppen írástudatlan – rétegeihez ezek a műsorok jutnak el leginkább. Egyébként a brazil filmsorozatok hősei – a férfi alakok is! – igen gyakran könnyeznek, sőt egyenest elsírják magukat, ha szomorú, keserű dolog esik meg velük. Miért?

Sokkal lazább, könnyedébb a viselkedésük, mint az átlag európai emberé. Nálunk (nemcsak Magyarországon, de majdnem minden európai országban) egy ősi, valószínűleg a germán törzsektől eredő képzet uralkodik: hiszen még a kisgyereknek is azt mondjuk, ha megüti magát, és sírni kezd, hogy „nem tesz semmit, katonadolog!" Férfiember nem sír, nem mutatja ki az érzelmeit, némán tűri a fájdalmat... Érdemes föltenni a kérdést, hogy vajon mi értelme van, egyáltalán, van-e értelme ennek a „katonás" igénynek? Hiszen közben a brazil tévésorozat megy, hétről hétre...

Azt írja...

...Gyöngyösről M. F. tizennégy éves olvasónk (nevét az ő kérésére nem közlöm), hogy „lenne-e már lehetőség az Alfa havi megjelentetésére? Mert ha igen, úgy kellene csinálni, hogy azok se maradjanak le a képregények folytatásáról, akiknek csak kéthavonta telik arra, hogy megvásárolják a lapot. Tehát például az augusztusi, októberi, decemberi számban folytatódnának a mostaniak, a közbeeső hónapokban viszont újak lennének. Asterix mindkettőben lehetne. Egyébként hány epizód készült el Uderzo és Goscinny műhelyében? Nem fenyeget az a veszély, hogy hamarosan elfogy az Asterix?"

De igen, ez a veszély bizony fenyeget. Ami viszont ezt a bizonyos havi megjelenést illeti, továbbra sem tudok semmi biztosat mondani. Ha biztosat tudnék, akkor már régóta hirdetnénk is, hogy figyelem, ezután havonta fog megjelenni az Alfa! De nem... (Mellesleg, ha a gyöngyösi M. F. szerint sokan lennének, akiknek csak kéthavonta telne Alfára, akkor minek havonta megjelentetni? Hogy a fele az újságárusoknál maradjon?)

Hasonló kérdéseket tesz föl levelében Tárnyik Péter Kerepestarcsáról, már ami a havi, illetve kéthavi megjelenést illeti. Az a kérése viszont, hogy néha haditechnikával foglalkozó cikkek is legyenek az Alfában, már egy alkalommal teljesült, az áprilisi szám Nimitz című anyagával.
Azt írja az Alfa-klubbal kapcsolatban egy

névtelen levélben

valaki, hogy... Nem tudom ismertetni, sem válaszolni nem tudok, hiszen névtelen levelekkel nincs mit kezdeni. Ismét csak azért említem ezt, mert újabban megszaporodtak az ilyen névtelen vagy értelmetlen „feladójú" levelek. Ha valakinek véleménye van, azt miért nem vállalja? Hiszen ha névtelenül írja meg, azt úgysem veszi figyelembe senki, vagyis olyan, mintha meg sem írta volna. Akkor meg minek? Grafománia? Vagy túl sok otthon a fölösleges bélyeg?
Bata Tamás Székesfehérvárról a tavalyi különszámot dicséri: „Gratulálok az évfordulóhoz. A Különszám nagyon jó és szép. Talán az a pici hibája van, hogy túl hosszú a Gall háború..." Képzelje el, kedves Tamás, hogy milyen hosszú lehetett azoknak, akik részt vettek benne! Ami a Ciné News című mozilapot illeti, sem segíteni nem tudok, sem azt nem tudom, vásárolható-e ez a lap Magyarországon. Ilyesmikkel a Posta foglalkozik, esetleg érdeklődjék a budapesti Francia Intézetben, de megvásárolni egészen biztosan nem lehet náluk sem.
Tulok Péter Szekszárdról:
„Szerintem nem kellene elrontani az Alfát pophírekkel és a Hupikék törpikékkel." Amint látod, kedves Péter, mindeddig egy szál kékre vert törpike vagy csillogó poplista sem volt az Alfában.
Azt írja Krizner Péter Budapestről, hogy kellemesen csalódott a tavalyi évkönyvben. Remélem, azóta ő is, mások is örömmel és élvezettel forgatják az idei évkönyvet.
Levelét így folytatja:
„Kétféle történet van, képregényre való, meg nem képregényre való. Például Asterix és Willám Will, ezek ragyogóak. A jó képregény szerintem néhány emberről szól. De az észak a dél ellen... ebben a háború elbárgyúsodik. Olyan, mintha Munkácsy Mihály Sztrájk című képe alá odaírnák: Géza

felugrott az asztalra,

a többi őt nézi és ordítozik. Én ezt a képregényt nem tenném a lapba, és az ilyen stílusúakat kihagynám." A végén meglepő (legalábbis számomra meglepő) fordulattal így zárja levelét:
„Egyvalamiben keservesen csalód-

tam, a középen lévő képekben. Irtó rondák, vagy tele vannak betűvel." Ezután kedves poén a levél utóirata: „Ne féljetek, attól, mert sokat panaszkodom, azért szeretem az Alfát!"

Gömöri Sándor kecskeméti olvasónk tizenkét éves, mégis a legjobban fogalmazó levélírók közé tartozik. Különféle ötleteket záporoztat levelében.

„Jó volna, ha lenne az Alfában filmleírás, a filmsztárokról középen poszter és egy kis életrajz. Pophírekkel nem szabad elrontani ezt a jó újságot. Remélem, nem sértem meg a tisztelt szerkesztőséget, de nemcsak Asterix-, Willám Will- és Leonard-képregények vannak. Mostanában már voltak mások is, de ezek történelmi témát dolgoztak fel. Szeretném, ha a fent említett képregények mellett mások is volnának. Az ország technikája egyre fejlettebb lesz, éppen ezért szeretném, ha lenne az Alfában egy számítástechnikai rovat is, különböző géptípusokra különböző programokkal." Megszakítom a levél idézését, nem azért, hogy elismerően bólintsak Gömöri Sándor optimizmusát látva, aki szerint az ország technikája egyre fejlettebb... Hanem azért, hogy megjegyezzem, az ötletekkel többé-kevésbé egyetértek, csakhát ehhez bizony kétszer-háromszor ilyen vastag Alfa kellene!

Kecskeméti olvasónk ezt írja a továbbiakban:

„A különböző reklámokat kár volt a képregények mellé kitenni. Így is sok reklámot látunk, hallunk s kár volna ezt az újságot reklámmal telíteni!"

Kedves olvasóim! (Még azok is, akik éppen csak tízévesek!) Először is, ha egy lap terjedelmének néhány százaléka reklám, az még nem „telítés"; másodszor, miért fáj olyan nagyon az, ha reklám, hirdetés is van egy lapban? Olyankor már nem olvasható a többi cikk? Harmadszor pedig, ugye, nem venné jó néven egyetlen olvasó sem, ha azt a bevételt, amit a hirdetés jelent, a lap árának emelésével kellene pótolni? Én legalábbis nem venném jó néven... De elég is

ennyi közgazdaságtan,

térjünk vissza a levelekhez. Béres Attila Hatvanból azt írja: „Észrevettem, hogy az Alfa belső borítóján nem tüntetik fel, hogy hány példányban jelenik meg. Szerintem ez nagyon érdekes, hisz minden valamirevaló lapon fel van tüntetve, ezért szeretném, ha a júniusi számban közölnék, én kb. 10-12 ezer példányra gondolok." Közbevetem a választ: nem tudom, melyik „valamire való" lapban tüntetik fel a példányszámot, tessék jobban megnézni! Én egyetlen magyar lapról sem tudok, amelyik rendszeresen közölné a példányszámot, még olyan is ritkán esik meg, hogy hébe-hóba közlik. Mennyi a példányszám? Fölösleges információ, amellyel az olvasó amúgy sem tud mit kezdeni. De ha valakit ez megnyugtat, tessék: az Alfa jelen száma, amelyet kezében tart, kedves Olvasónk, többszörösen akkora példányszámban jelent meg, mint amennyit Béres Attila feltételezett. Ő egyébként így folytatja érdekes levelét:

„Felháborodva olvastam M. G. levelét az áprilisi számban, miszerint az Alfába nem kell képregény, szerintem nagyon is kell, mert ha nem lenne, akkor alaposan megcsappanna az olvasók száma, és ha M. G. nem szereti a képregényeket, akkor ne olvassa, nekem ez a véleményem. Az áprilisi számban kicsit meglepődve olvastam a francia forradalom című képregényt, szerintem nem rossz, de unalmas."

Ismét közbevetőleges válasz: ha valaki ilyen könnyedén elintézi a dolgot: „ha nem szereti, ne olvassa", akkor vonatkoztassa önmagára is, tehát, ha a francia forradalomról szóló képregény nem kell neki, hát ne olvassa... Még egy kis folytatás a levélből:

„Az Alfában nagyon-nagyon kevés a sci-fi, illetve az űrhajózásról, a

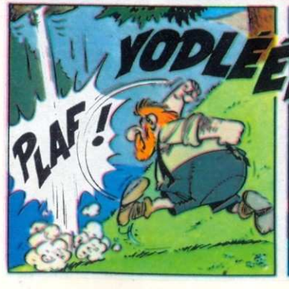

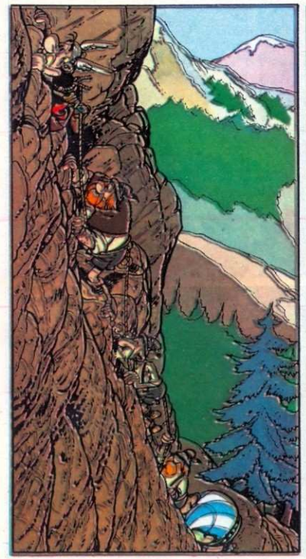

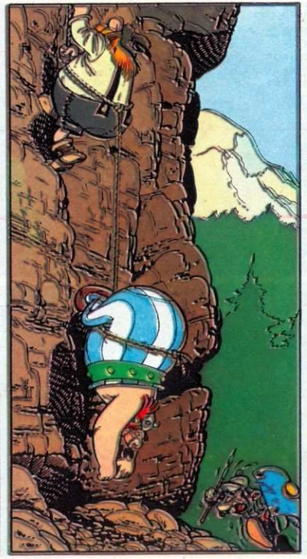

világűrről szóló cikk... Pedig ennél érdekesebb témakört el sem tudok képzelni. Még valamit: az utóbbi két Alfa címlapján az olvasható, hogy »még mindig 30 forint« ez azt sugallja, hogy nem sokáig lesz 30 forint. Valószínűnek tartom, hogy

tovább fog nőni

az ára. Tényleg így lesz?"
Kedves Attila, miközben szinte az egész magyar sajtó kénytelen volt árat emelni, napi- és hetilapok egyaránt, színesek és fekete-fehérek ugyanúgy, méghozzá 1989. január 1-jétől kezdve, az Alfa egyelőre annyi, amennyi tavaly volt. Ez „még mindig"... Hogy mi lesz tovább? Tudom, hogy tizenvalahány éves korban az ember nem szeret – és nem is tud – állandóan pénzügyekről gondolkodni, de tessék nekem elhinni, hogy ha az autóbuszjegy, a papír, az energia vagy a zsemle ára fölmegy (valamint sokasok más dolog ára), akkor az hatással van arra is, hogy mennyiért készül el egy lap...
Végül egy felháborodott levél, Tóth Tamás balassagyarmati olvasónktól:
„Kedves Szerkesztőség! A februári számban Az Alfa ott volt... című rovatban olvastam, hogy Pécsen egy találkozón Verdi Trubadúrjának részleteit tartalmazó kazettákat osztottak szét. Ehhez hasonló kazettákat több pályázat nyerteseinek is adtak. Ez olyan, mintha a nagymamának rockkazettát adnának!"
Nem értem, mi a probléma? Nem értem, hogy

szegény nagymama

miért ne kaphatna rockkazettát, ha egyszer szereti a rockot, vagy szeretné megismerni! Tessék mondani, van-e olyan tizennégy éves fiatal, aki csak azért nem eszi meg a rántott húst, mert az már régen is divatos volt, mert már dédanyáink is sütöttek rántott húst? Attól még jó az... (már ha van rá pénzünk). A levél arról győz meg, hogy érdemes visszatérnünk a másfél éve már egyszer fellobbant vitára. Sértő, megbotránkoztató, ha egy mai tizenéves nagyszerű zenét kap (ugyan...), de az a zene már száz éve is nagyszerű volt...? Vagy: ha egy mai fiatal csak a rockzenét ismeri (amely egészen új zene, alig harmincöt éves...), akkor egyenest tilos fölhívni a figyelmét arra, hogy másféle zene is van a világon? Esetleg a zene is olyan, mint a cipő? Kiskorunkban kiscipő, nagykorunkban nagy cipő? Kérdéseim nyíltak, talán lesz, aki a bizonytalanságban eligazít, azaz továbbra is várom a leveleket

Dániel Gabo

Minden kedves olvasónk figyelmét felhívjuk arra, hogy az Alfa korábbi számait az Interpress Vállalat terjesztési osztályán szerezhetik be, Budapest VIII., Pál utca 2–4. szám alatt. A szerkesztőség sajnos nem tud sem korábbi évekből származó, sem a legutóbbi hónapokban megjelent lapszámokat küldeni.

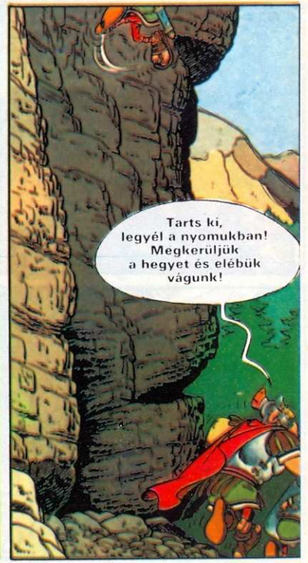

A szomszéd faluból nősült. A fia pedig néhány kilométerrel távolabb bérelt egy tanyát, aztán ott is ragadt. Az unokák ott nőttek fel, miközben abból a bizonyos szomszéd faluból ugyancsak elköltöztek, elszármaztak erre-arra az emberek. Az egyik házban ilyen nyelven beszéltek, a másikban amolyan nyelven, majd ismét egy ilyen vallású család következett, utána egy amolyan. S így tovább végig a falun,

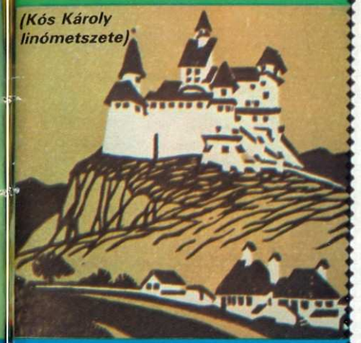

Határon innen, határon túl...

a felvégtől az alvégig. S mindennek már jó ideje...

Aztán jöttek és elrendezték a határt, hogy a falu az egyik országból átkerüljön a másikba. Hogy az egyikféle embernek, az egyik vallásúnak, egyik nyelvűnek jó legyen. A másiknak persze rossz lett. Aztán megint jöttek, és megint elrendezték a határt, a falu ettől kezdve a másik nép, másik vallás, másik nyelv központi akaratához tartozott. S ettől az egyikfélének rossz lett. Hogyisne lett volna rossz! Hiszen az egyik ország csak az egyik nyelven csinált iskolát és újságot. Ha meg a másik országhoz került a falu? Akkor a másik ország mindent elkövetett, nehogy az egyik nyelven könyvet írhassanak, s az egyik vallás papjai szóhoz juthassanak. Mert „egyfélének kell lenni", mert a sokféleség zavaró, akár a tavaszi mezőn! Ugye, milyen borzasztó, hogy számtalan színű és formájú virág nyílik rajta? Ugye, milyen rendetlenül néz ki az erdő, ahol minden fának más az alakja, s a különböző árnyalatú bokrok alatt még a rókák sem egy ütemre lépnek? Pedig, ha „elvágólag" lépnének, mint fegyelmezett hadsereg... Az elvegyült falu lakosai pedig néha elgondolkodnak. És azt kérdezik: ha egyszer nem lehet olyan határt húzni, hogy efelől csak ilyen féle s túlnan csak amolyan legyen, akkor talán nem is a határvonallal kellene annyit törődni...?

Ha egyik beszélne így s a másik úgy, egyik imádkozna ebben s a másik a másféle templomban... ahogyan házasodtak is, meg dolgoztak is, egyik ebből s másik a másféle faluból... Akkor bizony olyan összevisszaság lenne, mint a virágos mezőn. Az pedig nem jó, sokkal jobb a zárt alakzatban, egyszerre dübörgő sok-sok csizma!

Igaz, hogy a sokféle virág a mezőn még sohasem tiltakozott az ellen, hogy a másik virág másféle. Jól megvannak, egymással elvegyülve...

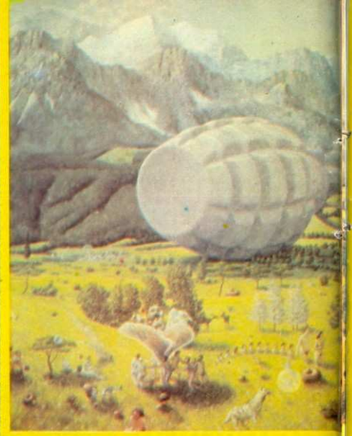

GYANÚTLAN EMBERKÉK

Fergeteges jókedvvel táncolnak az emberkék és a gyerekek a víg furulyaszóra. Élvezik a tavaszt, a virágba boruló természetet, azt, hogy az élet győzedelmeskedik a halál, a tél felett.
Valami azonban zavarja ezt az idillt. Mi lehet ez a hegy méretű tárgy? Az látszik rajta, hogy emberi kéz alkotása, vajon mi lehet? Nagyon emlékeztet ám valamire, igaz olyasmire, ami csak bizonyos emberek kezében látható... S akkor is csak rövid ideig, mert mindig egy erőteljes dobómozdulat kíséri. Megvan. Ez egy kézigránát, annak is az úgynevezett kukoricagránát fajtája. Mit keres egy hatalmasra nőtt modern kori tárgy ebben az őskori környezetben?
Cliff McReynolds festményének többféle jelképes értelme lehet. A legnyilvánvalóbb talán a gondtalan békét fölborítani készülő alattomos háború. A háborúé, amikor ember ember ellen támad, amikor az ember üldözötté és üldözővé állatiasul. Ekkor nemcsak az ember élete nincs biztonságban, hanem minden elpusztul, amit csak ember létrehozott, legyen az egyetlen házikó vagy egy várkastély, egy gyönyörű katedrális, de lehet az egy társadalom, ahol fiú tisztelte az apát, ifjú az öreget, férfi a nőt, erős nem bántotta, hanem védelmezte a gyengét. Egyszóval, megszünik az erkölcs.
De jelentheti ez a gránát azt a jövendőbeni pusztulást, amit az ember a természetben végez, miközben saját erejétől és dicsőségétől eltelve, elvakult, s oktalan elmével baltát emel az évszázados fákra, fasorokra, földegeti a bozótost, a cserjést, hogy ezzel is több szántóra tegyen szert. Lelődözi az állatokat, hisz ma már ott tartunk: minden órában eltűnik egy állatfaj a földről, egysejtűtől egészen az emlősökig. A kipusztult állatok helyét nem tölti be semmi ugyanúgy, ahogyan a kiirtott erdők helyén is gyorsan és visszaverhetetlenül megjelenik a sivatag. És az ember nem tanul, erőműveket épít – mert energiára tényleg szükség van –, de ezek teleokádják füsttel a környéket, s ha atomerőművek, akkor „leolvadhatnak", mint Csernobil, s holdbéli, lakatlan tájjá változtatnak egykor virágzó városokat, és elültetik a rák csírait az emberek testében. Ha pedig folyókra építik hatalmas betongátjaikat, a folyók szép lassan meghalnak, s bűzt és pusztulást lehelő mocsaras dágvánnyá változnak...
Persze lehet mindezeket másként is csinálni, ehhez megvan a feltétel: az ember agyának szürkeállománya, amelynek segítségével születnek meg a gondolatok az agy tekervényeiben. A természetet nem „leigázni" kell, kizsarolni, vagyis elvenni tőle egyszerre mindent: (olajat, szenet, érceket) hanem együtt kell működni vele. Az okozott sebeket begyógyítani, gazdagságát még gazdagabbá tenni, s akkor minden jogcímünk megvan, hogy kérhessünk tőle. Így bizton adni is fog...
Addig pedig, ti képbéli, apró és boldog emberkék, vegyetek elő gyorsan ásót és lapátot, s ássatok egy hatalmas gödröt. Temessétek el ezt a gyilkos gránátot jó mélyre, minél mélyebbre. Hátha ti megússzátok...

IRÁNY A FÉNYSEBESSÉG!

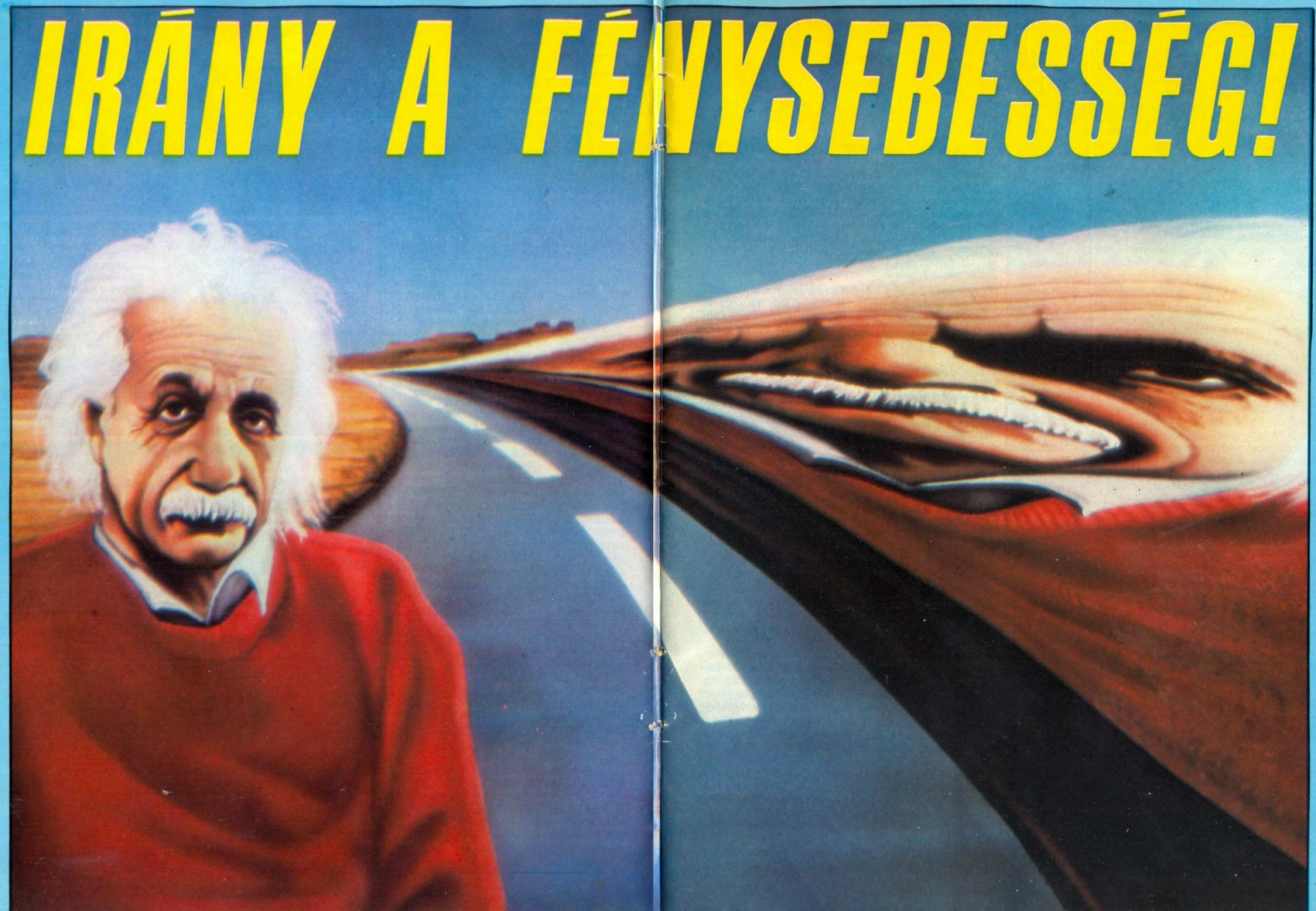

Kik lehetnek az „időhajósok"? Akik fénysebességgel száguldoznak a világűrön át, másodpercenként 300 ezer kilométeres sebességgel. Vagyis tízezerszer gyorsabban, mint ahogy a Föld kering a Nap körül, egymilliószor gyorsabban, mint ahogy a hang terjed, tízmilliószor gyorsabban, mint egy száguldó gépkocsi.

„Relativitás" – sokan még ma is visszarettennek ettől a szótól. Ez túl bonyolult, ezt nem lehet felfogni, mondják. Holott ez a szó a kulcsa két dolognak is: az egyik szerint akár már „holnap" is fénysebességgel száguldozhatunk az űrön át, a másik pedig, hogy mit él át az ember egy ilyen szuperűrhajóban, ha egyáltalán utazásra vállalkozik a relativitás birodalmában?

Az indulás előtt három lényeges problémát kell megoldanunk: egyrészt, szükségünk lesz egy fénysebességgel repülő űrhajóra, másrészt tudjuk, hogy még a legedzettebb űrhajósok is csak egy bizonyos gyorulást élnek túl, végül pedig hihetetlen csillagászati távolságokat kell legyőznünk.

A legközelebbi állócsillag, a Proxima Centauri 40 billió kilométer távolságra van tőlünk (ez egy 14 jegyből álló szám). Egy hagyományos űrszonda, mint például a Voyager–1, százezer év alatt érne oda. Földi mértékeinkkel tehát ez az idő egyáltalán nem használható.

Kezdjük tehát az űrhajóval. Elméletileg kétféleképpen lehet a világűrbe röpíteni: vagy tolóerővel, mondjuk egy lézersugár erejével, vagy pedig úgy, hogy önmagát tolja előre. Ezt a módszert alkalmazzák a mai rakétákon. Ezek nagy sebességgel kilöknek magukból valamilyen anyagot, mondjuk elégetett gázt, és ennek ereje löki őket előre.

Ha ebből a módszerből még többet akarunk kihozni, csak két dolgon javíthatunk: növeljük az üzemanyag mennyiségét és a kiáramlás sebességét. Természetesen az volna az egyszerűbb, ha minél több üzemanyaggal töltenék fel a rakétát, ez viszont ahhoz az autóhoz hasonlítana, amelynek száz egységéből csak egy jut az embernek, 99 pedig az üzemanyagnak. A rettenetes túlsúly miatt aligha lenne hasznos megoldás.

A manapság használatos holdrakéták viszonylag nagy, percenként 40 kilométeres sebességgel indulnak, majd felvesznek egy állandó sebességet. Mindössze néhány pillanatra érik el azt a gyorsulást, amely körülbelül hétszer akkora, mint a Föld tömegvonzása. A gyorsulás egységét „g"-nek nevezzük, ahol a g – a földgyorsulás – 9,81 m/sec^2. Sem az űrhajósok, sem a jövő utazói nem bírnának ki tartósan 6 g-nél nagyobb gyorsulást. A tudósok egyetértenek abban, hogy a lassú, folyamatos gyorsulás lenne a legjobb. Ez pedig minden probléma nélkül elérhető. Mert egy állandóan 1 g-vel gyorsuló rakéta hihetetlenül rövid idő alatt nagy sebességet ér el. Egy probléma tehát már megoldódott. De még mindig marad a kérdés: hogyan tároljuk az ehhez szükséges hatalmas mennyiségű üzemanyagot? Nos, keressünk inkább megfelelőbbet. Az atomrakéta elérheti a másodpercenkénti 200 kilométert. Ez már tekintélyes gyorsaság. Viszont ezzel a sebességgel még mindig 6666 évig tartana az út a Proxima Centaurira. Az atomrakéták kiválóan működnének a naprendszeren belül, de nem alkalmasak idegen csillagok meghódítására. Már-már eltemettük reményeinket… Jobb lenne, ha a csillagok energiáját lehetne üzemanyagként fölhasználni. Ez lenne a foton- vagy másképpen: a fényrakéta.

A fotonrakéta az anyag és antianyag összeütközésének elvén működik. Elvben már azt is tudjuk, hogyan. Az elektronoknak, amelyek negatív töltésűek, megvan a pozitív töltésű párjuk, ezek a pozitronok. Hogy mi történik, ha egy elektron pozitronnal ütközik, azt a sci-fi szerzők ezerszer lefestették már a legborzasztóbb színekkel. Az anyag és az antianyag azonnal felrobban, vagyis energiává alakul.

Az anyag és az antianyag találkozásakor hihetetlen mennyiségű energia szabadul fel. Egy atombombában például a hasadóanyagnak egy ezredrésze alakul csak át energiává. Ha antianyag robban, akkor az egészből energia lesz. Egyetlen kilogramm anyag és antianyag találkozásakor annyi energia szabadul föl, mintha több ezer hirosimai méretű atombomba robbanna fel. Csillagközi utazásunkhoz pontosan ilyen rakétára lenne szükség. Képzeletben akár már most elindulhatunk egy ilyen útra. Nagyjából azt is tudjuk, hogyan nézne ki egy ilyen rakéta: a törzs 400 méter hosszú, a súlya 100 ezer tonna. Elöl, a csúcs alatt egy 200 személy számára alkalmas kabin. A motort biztonsági okokból nem a farnál helyezték el, és csak az üzemanyagot szállító cső köti össze az űrhajó többi részével. Az üzemanyag – az atom részecskéi – fényenergia-részecskékké alakulnak, és egy 40 méter átmérőjű tükörben gyűlnek össze. Ennek hajtóereje löki előre az űrhajót.

Másodpercenként 3 kilogramm üzemanyagra van szükség – ezzel az energiával a rakéta egy év alatt eléri a másodpercenkénti 1100 kilométeres sebességet.

Induljunk mondjuk az Androméda-köd felé, ez a milliárdnyi csillagból álló galaxis kétmillió fényévnyire van tőlünk.

Ha például elérjük a fénysebesség negyedét, az Androméda-köd már nem sárgásan ragyog előttünk, hanem mélykék ruhát ölt. Tapossunk most a gázpedálra: a fénysebesség 94 százalékánál az Androméda-köd fényeit csak ibolyántúli sugarakként észlelnénk, míg a Tejút fényei az infravörös tartomány felé tolódnának el.

Borzasztó zűrzavarosnak hangzik mindez, de gondoljunk csak Albert Einsteinre, aki szerint minden relatív. Nincs a világmindenségben semmiféle „magasles", az egész világegyetemre nézve mértékadó megfigyelőpont. A világegyetem minden pontja egyenértékű.

És relatív a sebesség is, hiszen függ a megfigyelőtől és a megfigyelt tárgytól egyaránt. Így például nőhet vagy csökkenhet a szél sebessége attól függően, hogy vele szemben vagy vele együtt haladunk-e.

De íme egy ellenpélda: egy autó 70 kilométeres sebességgel halad az országúton. Sötét van, te-

hát a vezető bekapcsolja a fényszórót. Azt gondolhatnánk, a fénysugarak ilyen esetben gyorsabbak lesznek, mintha állna az autó. Hiszen az autó sebessége ugyanúgy hozzáadódik a fény sebességéhez. De a mozgó autóról kiinduló fény sebessége is csak másodpercenként 300 ezer kilométer. És ellentétben a széllel, teljesen mindegy, hogy vele ellentétes vagy azonos irányban haladunk-e. A fény sebessége mindig állandó.

Éppen erre a fényre építette fel Einstein a relativitáselméletet. Számolnunk kell a térrel és az idővel egyaránt. Innen az új fogalom: „téridő". Azt fejezi ki, hogy a világűrben zajló minden mozgás a téren és az időn át történik.

Minél gyorsabban repül az űrhajó, annál nagyobb lesz a különbség a földi és az űrhajón észlelhető idő között. A fénysebesség 96 százalékánál egy földi óra 17 másodpercre csökken; 97 százalékánál már csak 12 másodperc, 99 százalékánál pedig mindössze 6 másodperc. És ha elérnénk a fénysebességet, megállna az idő – a fény „örök".

Ezt azonban az űrhajó utasa nem venné észre útközben, erre csak akkor jönne rá, ha visszatérne a Földre. Amit ő néhány hétnek gondolt, az a Földön évszázadokat jelentett.

Ha az időutazók egy fényévnyi távolságot a fénysebesség 99,9 százalékával tesznek meg, akkor az út földi mértékegység szerint egy évig és 53 másodpercig tart. Az időutazók számára ez az idő mindössze 5 nap és egy óra. A fedélzeti órák tehát 73-szor olyan gyorsan járnak, mint a Földön. És éppen ez az, ami összezsugorítja az űrhajót – a Földről nézve. Az időutazók azonban egészen más nézőpontból érzékelik ezt a relatív zsugorodást. Nekik az a benyomásuk, hogy az előttük lévő út zsugorodott össze. Vajon miért? Mert a gyorsulást nem a sebesség növekedéseként érzékelik, hanem az előttük lévő távolság csökkeneséként. Az idő és a tér sohasem különülnek létezik, hanem a kettő együtt: ez a téridő. Ahol pedig sebesség van, ott azonnal érzékelni a tér és az idő kölcsönös függőségét, mert a sebesség az egy időegység alatt megtette, út (tér).

Einstein óta tudjuk, hogy a „tér" éppoly kevéssé változatlan, mint az „idő" – mind a kettő relatív. Így azután könnyű kiszámítani, hogy a fénysebesség 99 százalékával 28 000 évig tartana az utazás az Andromédáig, 283 évig a fénysebesség 99,999999 százalékával, és mindössze 2,8 évig, ha egyszer sikerül olyan rakétát építeni, amely a fénysebesség 99,9999999999 százalékával halad az űrben.

Egy dolog bizonyosan kiderül ezekből a számokból: a tér zsugorodását csak különösen nagy sebességnél lehet észrevenni. De ez nem dönti meg a kezdeti feltételezésünket, amely szerint elvileg semmi akadálya, hogy egy napon meglátogassunk idegen csillagrendszereket.

Mint már említettük, elvileg semmi akadálya. De fantasztikus mennyiségű energiára volna szükségünk, hogy egyáltalán megközelítsük a fénysebességet. Ennek az az oka, hogy az anyag minden tulajdonsága annak mértékében változik, amilyen gyorsan mozog. És ez vonatkozik a tömegre is. Einstein ismert egyenletéből [$E=mc^2$, vagyis energia egyenlő a tömeg és a sebesség négyzetének szorzatával] következően: ha az űrhajó „csak" a fénysebesség felével halad, saját tömege 15 százalékkal nő. Nagyobb tömeget csak nagyobb hajtóerő mozdíthat meg, és minél gyorsabban halad az űrhajó, annál nagyobb a tömege! Ördögi kör! Ha a rakéta végül is eléri a fénysebességet, tömege a „végtelenni" lenne egyenlő! Vagy másként: hogy fénysebességre gyorsítsuk fel, végtelen mennyiségű energiára volna szükségünk. Honnan vegyünk azonban végtelen mennyiségű energiát? És milyen hatást váltana ki egy végtelen tömegű űrhajó? A végeredmény a teljes nehézkedés volna! Vagyis ez a szuperűrhajó mindent magához vonzana a világegyetemben, egy hatalmas, mindent elnyelő örvény keletkezne. Az egész kozmosz átalakulna egyetlen fekete lyukká.

Hogy az egész világegyetem olvadna-e bele az űrhajóba, vagy az űrhajó olvadna bele a világegyetembe; hogy a milliárdnyi nap, bolygó, galaxis rohan-e az űrhajó felé vagy fordítva – nem tudjuk. Egy biztos: a világegyetem és az űrhajó eggyé olvadna, egy sajátos állapotban. Ekkor minden mérték elveszti jelentőségét, nincs igazi „tér" és nincs igazi „idő".

A tér és az idő határára érkeztünk, fantáziánk itt már végképp csődöt mond. És ezzel végére értünk fantasztikus kalandunknak is a relativitás birodalmában. Ez a képzeletbeli utazás megtanított bennünket másként gondolkodni, és ez a másként gondolkodás a relativitáselmélet. Einstein legnagyobb gondolati öröksége: a változatlan dolgokat változó, más dolgoktól függő jelenségekként fogjuk fel.

Még valami feltűnhetett a figyelmes olvasónak. Ha az időutazók 6 év múltán visszatérnének az Androméda-ködből a Földre, „kék bolygónkon" ezalatt 4 millió év telt volna el. 4 millió év! Ki az, aki képes volna elképzelni, hogyan nézne ki akkor a Föld? Egy csillagközi út emberi vonatkozásai sokkal súlyosabbak, mint az ezzel járó megoldatlan technikai problémák.

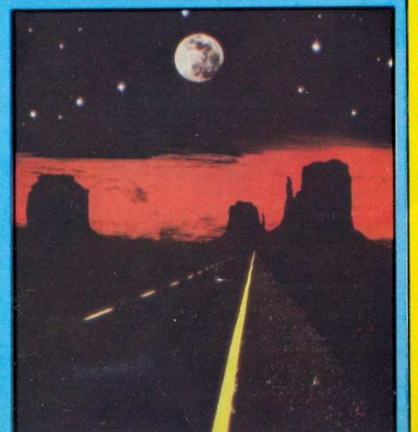

SZUPERGERGELY

AVAGY AZ EGRI CSILLAGOKTÓL A CSILLAGOK HÁBORÚJÁIG

SEREGÉLYESI JÁNOS

A könyveknek saját sorsuk van. De mit jelent egy könyv életében, ha kötelező irodalommá léptetik elő? Talán egyszerűen csak annyit, hogy ami eddig kellemes és hasznos időtöltés, szórakozás volt, az egy csapásra számon kérhető kötelességgé változik... Ez pedig igen nagy különbség. Mark Twain híres hőse, Tow Sawyer a ravaszul megoldott kerítésfestés kapcsán ezt mondja: „Minden munka, amit meg kell tenni, és minden szórakozás, amit önként vállal az ember."

Az irodalmi művek között szép számmal vannak olyanok, amelyek még azt is kibírják, ha kötelezővé teszik őket. Olvasottságuk mit sem csökken: ilyen különös könyv Gárdonyi Géza híres regénye, az Egri csillagok. Legalábbis ez ideig az volt.

A kultúrpolitika éppen hatvan éve, 1929-ben nyilvánította kötelező olvasmánnyá, s a regény ezzel együtt hosszú időn át bestseller, azaz sikerkönyv volt.

Először a Pesti Hírlap című napilapban jelent meg folytatásokban, 1889 karácsonyától kezdve. Könyv alakban 1901-ben vehette kézbe az olvasó, azóta mostanáig két és fél millió példányban vásárolták meg. Valószínűleg a legnépszerűbb magyar könyvek közé tartozik.

AZ ÓRIÁSI TÉMA

Kulturális szerepe azonban ennél sokkal több: a magyarul írni és olvasni tanulók számára ez jelentette az első nagy olvasmányélményt, hosszú nemzedékeken át. Az utóbbi években azonban észrevehető, hogy a tizenvalahány évesek számára egyre inkább csak kötelező olvasmány. Nem élmény. Pedig egy tizen túli fiú érdeklődésével kezdődött az egész...

Gárdonyi 1887-ben, harmincnégy évesen már országszerte ismert és kedvelt újságíró, de ekkortájt válságba kerül. Megutálja a napi politika változásait, felesége könnyelmű természete miatt pedig házassága is zátonyra fut. Gárdonyi tehát menekül Budapestről, és letelepül Egerben.

A várost ismeri, hiszen három éven át itt járt tanítóképzőbe. Itt kezdett el írogatni, itt buktatták meg magyarból. (Szigorú tanára később lelkes olvasója lesz.) A város szélén (már az akkori város szélén!) talál egy kis házat, amelyet megvesz. A ház az egri vár romjaira néz... Ide költözik az író édesanyjával és két fiával. Mondhatjuk, hogy az író sorsa egyúttal a megszületendő könyv sorsa is.

A családi séta természetesen egyre-másra a várromok felé irányul. A romvár omladékos állapotában is érdekes, bizonyára megmozgatja a témát kereső író képzeletét. Korábban is jó néhány műnek szolgált alapul, a nemzeti büszkeség emlékét látta benne Balassi, Vörösmarty, Petőfi. Azt azonban, hogy milyen óriási a téma, igazán Gárdonyi ismerte fel. Hogyan és mikor? Erre az író naplójában megtaláljuk a választ.

Egy tavaszi napon sétálni indult nagyobbik fiával, természetesen a romos várba.

„Hunyd be egy pillanatra a szemedet és gondold azt, hogy az idő kezd visszafordulni az 1552. esztendőbe" – ajánlja az apa fiának a különös játékot. „Amerre csak nézel, mindenütt fegyveres török nyüzsög. Amott Dobó, lóháton."

Tulajdonképpen elmesélte mindazt, amit a híres ostromról eladdig tudott. Hazafelé menet tovább beszélgettek, és a tizenhárom-tizennégy éves fiú elmondta, hogy őt az egész történetből leginkább Bornemissza Gergely alakja fogta meg. Kérlelni is kezdte édesapját, hogy írja meg Gergely deák életét.

TIZENKILENC ÉV

Az írónak is tetszett az ötlet, a könyv sorsa tehát egyre jobbra fordul. Gárdonyi nagy buzgalommal veti magát a kor történetének kutatásába. Ezt a szándékát tovább erősíti az a felismerés, hogy a magyar irodalom adós egy pontos történeti kutatásokon alapuló történelmi regénnyel. Naplójában ezt írta:

„Nálunk a történelem alakjai dicsőségükkel együtt valahogy el vannak temetve. Amikor jobban beleástam magam a kor történelmébe, akkor láttam csak, mennyire hiányos és hamis elképzeléseink vannak a török időkről. Milyen tévesen képzelünk el egy várostromot..."

Végül is Bornemissza életrajzát írná meg, róla kellene hát a legtöbb adat, de hamarosan kiderül, hogy alig akad valami. Gergely deák a semmiből, az ismeretlenségből jött... Születési évét és helyét nem tudjuk. Arcképe nem maradt reánk. A többi Bornemisszához, a nemesi származáshoz semmi köze. Föltehetően egy pécsi kovácsmester fia, azt, hogy felsőbb tanulmányokat is folytatott, nevéből, a „deák"-ból következtethetjük. Gergely deákot csak így emlegették, és maga is így írta alá fennmaradt leveleit.

Gárdonyi a pécsi polgármester segítségét kéri, aki elrendeli a város levéltári és anyakönyvi anyagának átvizsgálását. Lényeges adatra azonban nem bukkannak. Rosszra fordul tehát a regény sorsa? Nem. Gárdonyi képzelete, sőt maga az alkotás folyamata már megindult, nem állhat le. Megváltoztatja a regény addigi szerkezetét, hiszen, ha a főszereplőről nincs is, de van elég adat magáról a korról. A felkészült, jártas író képzeletével pótolja a hiányos adatokat.

Mit jelent ez? A történelmi háttér, a szereplők nagy része, az események, helyszínek mind hitelesek. A történelmi regény nagyon nehéz műfaj, az ifjúság számára néha megtévesztő lehet. Gárdonyi azonban képes határt szabni saját képzeletének. Nemcsak a történetírókat olvasta, hanem a kor néprajzát, zenéjét, vallási szokásait, a fegyvereket, ételt-italt és számos más apróságot felkutatott.

Latinul, németül, és törökül is olvasott, így eredetiben gyűjthette adatait, végigböngészte a bécsi Habsburg-levéltárat, eljutott az isztambuli múzeumokba is. Elbűvölte a kor, a XVI. század Magyarországa, és igyekezett öntudatra ébreszteni saját korát is.

A történet 1533 májusában kezdődik, valahol a Mecsek egyik völgyében, és 1552. október 18-án ér véget, Egerben. A tizenkilenc év Bornemissza végvári vitézzé válásának időszaka.

HŐSÖK SORSA

Különösen nagy, hatalmas fordulatot jelentő események nélkül, csendesen, de visszafordíthatatlanul éppen ebben az időszakban tűnik el a térképről az önálló, független magyar államiság. (Kivételt talán egyetlen „nagy" dátum jelent: 1541, Buda elfoglalása és török erődítménnyé tétele.)

Ugyanakkor az Egri csillagok csúcspontja a sikeres, sőt szenzációs várvédelem. Miközben az egriek győznek, az ország három részre szakadása véglegessé válik. Az egri siker jószerivel csak a város, és talán a Felvidék megmentésére volt elég.

Az 1552-es, nagy török hadjárat tulajdonképpen elérte a célját. Az országból újabb negyvenezer négyzetkilométer török fennhatóság alá kerül; elfoglaltak tizennégy várat, csak a tizenötödiknél tört meg a lendület.

Hogyan is történt? 1552. szeptember 10-től október 18-ig tartott az ostrom. A mindenre elszánt védők, a körülbelül 1700 katona és 300 lakos kitartása eredményes volt. Ennek az eredményes napnak a leírása egyúttal a regény vége is. Kevesen tudják, hogy a regényírónak mennyire kellett „sietnie": mennyire fontos volt, hogy ezzel a nappal, megnyugtató, ugyanakkor történetileg is hiteles befejezéssel érhessen véget a regény. Ha a cselekmény tovább folytatódik, akár csak néhány héttel is, akkor kiderül, hogy az író nem kegyelmezhet kedvelt főhőseinek sem. Ilyen az a kor, ilyen tragikus akkoriban az ország sorsa. Kegyetlenül – és talán méltánytalanul – bántak el azok az idők az Egri csillagok valóságos hőseivel is.

Dobó és Mekcsey titokban mindvégig abban reménykedett, hogy megérkezik a királyi felmentő sereg. Csak az ostrom után kevéssel világosodik meg, hogy a hatalom cinikusan sorsukra hagyta őket, a várat. Győr közelében összegyűlt ugyan egy tíz-tizenkétezer főnyi sereg, de indulási parancsot sohasem kapott. Inkább Bécs védelmére szolgáló előőrsnek szánták, hátha kedvezőtlenre fordul a helyzet.

Ezek után Dobó és Mekcsey mást nem tehet, mint hogy lemond. A váratlan győzelem híre ugyanakkor terjedni kezd Európában. Habsburg Ferdinándot úgy ünneplik, mint a keresztény világ megmentőjét.

Ferdinánd tehát nem lehet hálátlan, földbirtokokat osztogat jutalmul a várvédő tiszteknek, az öt főembert még kitüntetést is kap. Dobó amúgy is gazdag ember, számára a legfőbb kitüntetés az volt, hogy erdélyi vajdává nevezték ki. Csakhogy... amint a regény elején a cigányasszony jósolja, Dobó börtönbe kerül. (Amikor Erdély elszakad a Habsburgoktól, 1556-ban zárják be Dobót.) Hamarosan kiszabadul, később Miksa császár hűtlenséggel vádolja és lecsukatja Pozsonyban, ahonnan csak 1572-ben szabadul, s nemsokára meghal.

Mekcsey István még a királyi jutalmat sem vehette át. Egerből hazafelé útban betért katonáival Várkony községbe, ahol összetűztek a helybeliekkel, s a csetepatéban egy földműves kapával fejbe vágta az egri hőst, aki a helyszínen meghalt. Végzetes sors jutott Gergely diáknak is, ez pedig külön gondot jelentett Gárdonyinak.

„Ez a vidám alak tragikus véget ért. Lehetetlen volt olyan életrajzot írnom, hogy az olvasók sírva tegyék le a kezükből. Ezen úgy segítettem, hogy az elejére fordítottam annak a nehéz sorsnak a képét, amely őt érte."

Dobó és Mekcsey lemondása után ugyanis némi huzavona után a király Bornemisszát nevezte ki az egri vár kapitányául. Gergely nagy lelkesedéssel lát a vár újjáépítéséhez.
Mai fogalmaink szerint elsősorban hadmérnök volt, de ezermester, pirotechnikus, feltaláló. Az, amit ötletgazdagságban és szakértelemben az egri vár védelméhez hozzáadott, ellenséget és bajtársat egyaránt elbűvölt.
Pontosan a vár felszabadulásának második évfordulóján, 1554. október 18-án azonban Poroszló község mellett a törökök törbe csalták egy portya során és elfogták. Ugyanekkor esett rabul bajtársa, Zoltay István is, aki a budai pasa börtönébe került, később eladták gályarabnak.
A nagy fogás a törökök számára Bornemissza volt. Egyenest Isztambulba vitték... Gergely deák a Héttorony rabja lesz, akár Török Bálint.

TÖRTÉNELEM ÉS KASZKADŐR

Csakhogy míg Török Bálintot egyszerűen csak „kivonták" a forgalomból, Bornemisszával egyéb terveik voltak.
A török hadvezérek sem feledhették azt a tűziparádét, amit tőle Egerben láttak, s nagyszerű tudását szerették volna mindenképpen a török haditechnikában kamatoztatni. Ha Bornemissza áttér a mohamedán vallásra, magas rangot kapna. Nem tér át. Egyre rémületesebb körülmények között tartják ekkor már, s az egri vár gyenge pontjairól tudakozódnak tőle. Hiába. Tehát egyszerűen felakasztják.
Mindez 1555 augusztusában vagy szeptemberében történt. Az egész sötét akció hátterében az az Ahmed pasa állt, a szultán sógora, aki képtelen volt belenyugodni az egri „rozzant juhakol" győzelmébe. (Néhány hónappal később aztán ő is selyemzsinórt kapott felséges sógorától.)
Tragédiák... amelyek között ma a legnagyobbik tragédia lenne, ha a magyar ifjúság tudatából kihunyna az a különös, mozgékony, szinte népmesei hős, az a Gergely deák, akivel Gárdonyi a saját fiát és a magyar ifjúságot megajándékozta.
Bornemissza Gergelyt ugyanis pusztulás fenyegeti, a videokultúra, vagyis az olvasás ellensége. Pedig a videovilág elképzelt hősei, a különféle „szuperhősök" végül is ugyanazoknak a követelményeknek felelnek meg, mint Gergely deák. Bátrak a kilátástalan túlerővel szemben, kifogyhatatlan ötletekkel lesznek úrrá a veszélyen és szörnyűségen. Mindezt ráadásul mosolyogva, halálmegvető bátorsággal, könnyedén... Akár Gergely deák.
Mégis milyen óriási köztük a különbség! Hiszen itt az élet és a történelem által hitelesített tudás, amott a kaszkadőrlélektan állandóan ismétlődő, bevett fogásai. Nem félteném Bornemissza Gergelyt... De a fiatalok képzeletében vívott üzletharc nem tisztességes, mert nem nyújt egyenlő esélyeket.
A kötelező olvasmányok szomorú sorsa...? Reméljük, jönnek Bornemisszák, akik idejében felfedezik „az video-áfium ellen való orvosságot".

Nem a konyháról beszélünk ezúttal, bár az, amiről beszélünk, hivatalosan a nevében viseli a konyhát.
Volt egy híres német uralkodó a középkorban, Oroszlán Henrik volt a neve. Oroszlán melléknévvel azért illették, mert egyike volt azoknak a középkori hősöknek, akik sikeres hadjáratokat vezettek a Szentföldre, ott győztes csatákat vívtak. És mi kell a győztes csatához? Mindenki tudja, aki kalandfilmeket szokott nézni: kard kell hozzá, meg sok-sok hősies vitéz. Aki azonban másként is szokott hadjáratokkal foglalkozni – még ha elméletben is –, az egészen pontosan tudja, hogy a kardot meg kell vásárolni, az embereknek fizetni kell, és hadjárat közben kenyeret kell adni a kezükbe. Vagyis a hadjárathoz pénz kell, a vesztes hadjárathoz ugyanúgy, mint a győzelemhez.
Oroszlán Henrik egyik tehetsége egyáltalán „nem hősi énekbe való" képesség volt: pénzt szerzett a hadjárathoz, méghozzá úgy, hogy sóval kereskedett. Sófőzőket kerített a hatalmába, és sóvámokat foglalt le magának. Hogyan lehet ebből pénzt szerezni, amikor egy kiló só olyan olcsó? Lehet, hogy nem is olyan olcsó... de kezdjük az elején.
Konyhasó, vagy ahogyan a vegytan első óráin megtanultuk: NaCl, azaz nátrium-klorid. Egy másik órán megtanultuk annak idején, hogy Európa nagy részét sok-sok millió évvel ezelőtt tenger borította, amely aztán kiszáradt, részben a terület emelkedése miatt, részben egyéb okok következtében. Így az egykori tengerből visszamaradva sórétegek rakódtak le itt-ott, hol a mai felszín közelében maradva, hol mélyebbre, néhány több száz méter mélyre csúszva a földtörténeti idők folyamán.
A sót tehát bányászni kellett, vagy... vagy főzni. Ha ugyanis valahol erősen sós vízre bukkantak, hamarosan rájöttek, hogy a víz elpárologtatásával sóhoz lehet jutni. Másutt mély aknákat építettek, és úgy hozták felszínre a sótömböket.
Még mindig nem világos azonban, hogy miért ilyen lényeges anyag a nátrium-klorid, az a csipetnyi, amivel a levest ízesítjük. Szokás ilyenkor népmesékre hivatkozni: a kis királylány azt mondta, hogy ő úgy szereti apját, az öreg királyt, mint egy csipetnyi sót, erre száműzték, hiszen a másik kettő aranyat meg gyémántot emlegetett. Később, amikor a só hiányzott a levesből, főzelékből, sült húsból, az öreg király rájött az igazságra...
A mese igaz, tudja mindenki, akit az orvos valami miatt eltiltott a sótól: íztelen nélküle az étel. Csakhogy a sóbányászat termelésének egészen kis része kerül levesbe, meg húsra... Általában három-négy százaléknyi. A többi egyrészt ipari só, amelyet textilek színezéséhez, bőr kikészítéséhez és hasonló célokra használnak. Ez körül belül az egyharmad rész. A fennmaradó óriási mennyiség (körülbelül hatvanöt százalék) ipari nyersanyag, körülbelül százféle vegyszert készítenek belőle vagy a segítségével.
Szükség van hozzá a szappanfőzéshez, az üvegfúvásban. Egy Nicolas Leblanc nevű francia orvos 1791-ben fejlesztette ki a szódagyártás eljárását sóból, ez a módszer mindaddig használatos volt, amíg majd egy évszázaddal később, 1861-ben a belga Ernest Solvay szabadalmaztatta saját, új eljárását. A „Solvay-féle módszer" segítségével a szódagyártás világszerte óriási növekedésnek indult. Harminc év alatt évi hétszáz tonnáról kilencvenezer tonnára emelkedett... és egyúttal negyedére csökkent a világpiaci ára. Mire való ennyi szóda?
Valamikor réges-régen a szódáról csak annyit tudtak, hogy kiváló maroszer. Aztán egy foniciai hajó, amely egyebek között ilyen „mosószert" szállított, egy homokos partnál kötött ki, s a legénység hozzálátott, hogy ebédet főzzon. Nem találván megfelelő köveket a tűzrakáshoz, szódatömbökből alakították ki a tűzhelyet... és a forróság hatására a homok és a szóda egyetlen áttetsző masszává olvadt. Vagyis üveg keletkezett. Ez az üveg sok-sok évszázadon át volt gazdagok játéka, kincset érő anyag, míg a Solvay féle szódatermelés tömegáruvá változtatta az üveget is.
Ha a szódát szénnel, kénnel és még néhány más anyaggal együtt hevítik, ragyogó kék anyag az eredmény. A festészetben ultramarinnak nevezik, egyébként lapis lazuli néven mint féldrágakő ismeretes. Egykor valóban a lapis lazulit porították s így nyerték a gyönyörű kék festéket. A szóda (végeredményben tehát a só) tette ezt is mindenki számára hozzáférhetővé festékanyagga. Ne is folytassuk a kémialeckét. Só az alapanyaga ugyanis a bauxit tisztításának (pontosabban a sóból nyert nátronlúg), használják a papírgyár-

Lehet, hogy első pillantásra sivár tájéknak tűnik, mégis ez a bibliai táj a világ egyik leghíresebb vidéke

tásban, tisztítják vele a sziliciumot, amely a modern elektronikai ipar lényeges alapanyaga, segítségével hozzák létre nagy tömegben a vasklloridot, amely a szennyvíztisztításban használatos... Egyszóval az ipar szinte mozdulni sem tudna só nélkül. A világ egyik legérdekesebb „sós helye" egyébként a Holt-tenger. Nemcsak azért, mert a világ legmélyebben fekvő vize, hiszen 395 méternyire van a tengerszint alatt s nemcsak azért, mert meglepően magas ennek a tengernek a sótartalma: huszonhét százalék! Érdekes azért is, mert a történelem számtalan izgalmas jelenetének volt tanúja. És érdekes azért is, mert valahol a Holt-tenger partján feküdt Szodoma és Gomorrah, a „bűnös" városok, amelyeket a Biblia leírása szerint az Úr tüzesővel árasztott el, és elnyelte őket a föld. Mindez pedig valóság... a régészek a rémületesen sós Holt-tenger partján több olyan település maradványait megtalálták, amelyek nyugodtan „eljátszhatták" a kénköves lángokban és tüzesőben elpusztuló városok szerepét, hiszen földrengés, vulkáni tevékenység, tűzvész nyomai mutathatók ki...

Ezek a sólerakódások a Holt-tenger parti vizein annyira meglepőek, hogy szinte regényesnek mondhatjuk őket (nagy kép)

LEVES, VAGY TENGER...

FEHÉR FIÚ, FEKETE LÁNY

Eredetileg persze mindketten fehérek voltak. Nem is ez a lényeges, hanem az, hogy eredetileg egyikük – a fiú – nem volt vámpír, másikuk pedig vöröses-szőkés holland lány volt, mielőtt harlemi énekesnő vagy alabamai házvezetőnő lett belőle.

Színpadi festészet vagy éppen karneváli bolondozás? Bármelyiknek elmegy... csak ne iskolai vízfestékkel, temperával vagy más, nem emberi bőrre szánt festékkel próbálkozzunk. Ezeket egyrészt nem lehet kellően szétkenni a bőrön, másrészt olyan tisztességes bőrbetegségeket kaphatunk tőlük, hogy örökre elmegy a kedvünk a maszkolástól. Pedig képeink egyáltalán nem akarnak ilyen erdményt előidézni. Az emberi bőrre szánt festékek lemosása után is nyugtató krémekkel kell arcunkat kezelnünk, bár az ilyen festékek általában elég sok zsírt tartalmaznak, kötőanyaguk sem enyv vagy más ártalmas (bőrre ártalmas) holmi.

De lássuk az egyes állomásokat, hiszen az arcfestés, illetve a maszk készítése sem megy „csak úgy"... Hogyan készül a vámpír? Az első kis képen (bal felső férfikép) az „eredeti" állapot, mellette a krémpúderes alapozás. A harmadik képen a „rémületes" szemöldök festésének kezdetét látjuk, mellette jobbról a kész szemöldök és az öregítő ráncok festékének felhordása. Az alsó két képen látszik, amint a sötétebb festéket finoman eldolgozták, majd a kontraszt kedvéért – és a kissé riasztó arckifejezés erősítésére – fehéret hordanak melléje. Végül a nagy kép a kész „vámpírt" mutatja: műhajjal egészítették ki a festést, és műanyag „vámpírfogakat" illesztettek a szájba. Az egészben legfontosabb a szem megfelelő körülfestése, ettől válik a szemgolyó, illetőleg a tekintet áthatóvá, mondhatni: ördögivé...

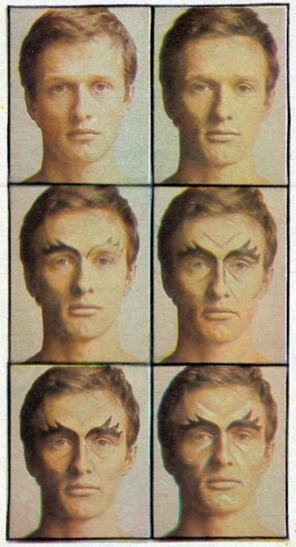

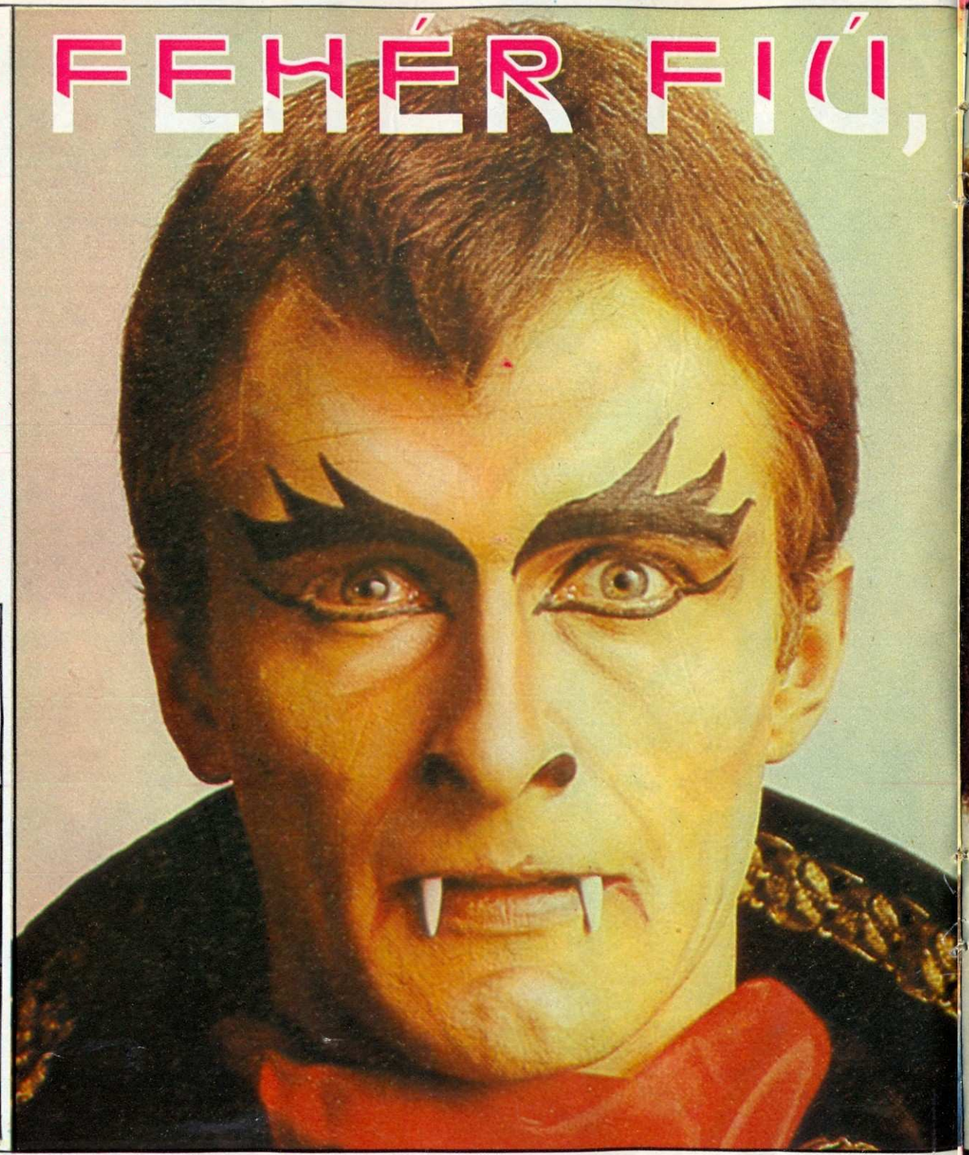

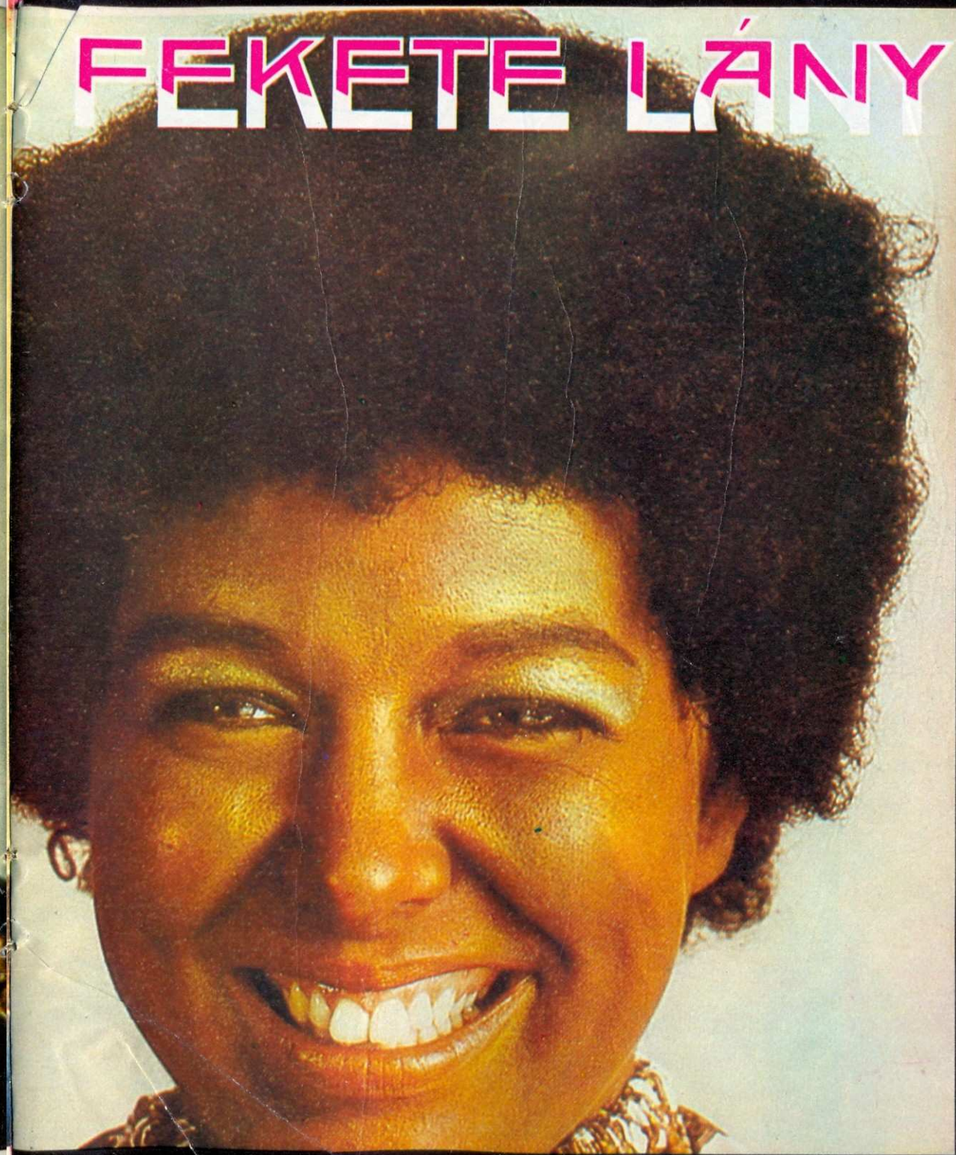

A nő maszkolása tulajdonképpen ugyanilyen állomásokon át közelíti meg a végső kinézetet, csak éppen sokkalta sötétebb az alapozás. A középső sor kis képein itt is a ráncok felrakását látjuk. Senki se higgye azt, hogy ez elhanyagolható részlet. Egyáltalán nemcsak arról van szó, hogy ilyen módon öregíteni lehet valakit, hanem az arc kifejező erejét is növelhetjük. Az itt bemutatott néger nő esetében pedig a ráncfestés elősegíti az arc formájának megváltoztatását, amelyet a megfelelően kialakított paróka tesz véglegessé.

NAGYOLVASZTÓ

A vasolvasztás vezetőjét régente kohómesternek, hutamesternek hívták, ő irányította az olvasztó munkáját. Legnagyobb szégyene az volt, ha medvét fogott. Medvefogás alatt a vaskohók népe azt értette, amikor nem megfelelő adagolás és tűzkezelés miatt az olvasztó tüze kialudt, és a benne félig kiolvadt érc kihűlt. Ilyenkor a kemence mélyén a salak, érc, olvadt vas egy tömeggé merevült – ezt nevezték medvének –, és legtöbbször az a megoldás maradt csupán, hogy a kohót szétbontsák, s ezt a magot szétverjék. Régészeti feltárásokból derült ki, hogy néha ott, a kemence alatt elásták a medvét, hiszen szégyenüket mindenáron titkolni igyekeztek.

A vaskohászat azonban fejlődött, s a különböző berendezések is megkönnyítették, hogy az ilyesmi elkerülhető legyen. Másfélszáz éve már arra is rájöttek, hogy a kohó tetején lángolva távozó kohógázt felfogják, és például előmelegítsék vele azt a levegőt, amit az olvasztáshoz alul befújatnak a kohóba.

Érdemes végigböngésznünk, hogyan nézett ki a század elején (pontosabban a múlt század utolsó éveiben) egy kohóüzem. A képen láthatók számok magyarázata:

1. kazánház; 2. Bessemer-mű; 3. fúvógépház; 4. levegő vezetéke; 5. léghevítő; 6. hidegen álló nagyolvasztó; 7. gázvezeték; 8. anyagszállító felvonó; 9. működő nagyolvasztó; 10. úgynevezett adagolóerkély; 11. meggyulladt kohógáz (olvasztógáz); 12. öntőcsarnok; 13. nyersvascsapoló nyílás; 14. mintákba ömlő nyersvas; 15. salakcsapoló nyílás; 16. kocsikba gyűjtött izzó salak; 17. a Martin-kemencék épülete; 18. Martin-kemencék; 19. öntőgödör; 20. vasminták; 21. nyersvashalom; 22. salakszállító kocsik; 23. beolvasztásra váró (kockába sajtolt) nyersvashalom.

Másik, kisebbik képünk egy korszerű, az NSZK-ban ma működő acélmű részletét ábrázolja. A Bessemer-konverterben a megolvasztott vasra oxigént fúvatnak, így égetik ki a nyersvas fölösleges széntartalmát, s teszik hajlékonnyá, teherbíróvá az acélt. A hatalmas „csésze" sok-sok tonnányi folyékony acélt tartalmaz, ezt gép viszi az öntőformákhoz.

ROBOTOK URA

Tony Dyson (ejtsd: tóni dájszn) egyik kedvence „Artu", a Csillagok háborúja egyik főszereplője. Ez nem is csoda, mert Artu megalkotásával vált világhírűvé – és gazdaggá – az angol kibernetikus, aki most ismert és kevésbé ismert robotjait a világ legkülönbözőbb pontjain lévő vidámparkok számára újra elkészíti. A háttérben álló hiányos öltözetű „hölgy" úgyszintén robot, ő az első női android, „akit" Dyson egy divattervező megrendelésére készített el. Adel robotkisasszony divatbemutatókon fog föllépni fáradhatatlan manökenként.

NÉPRAJZBÓL SZOBRÁSZAT

Néprajzkutatóként végigkalandozta Közép-Afrikát, Indiát, Dél-Koreát és Japánt, miközben a népi szobrászatot tanulmányozta. Amikor aztán Peter Hayes (ejtsd: héjz) hazatért Angliába, maga is beiratkozott szobrászatot tanulni. Primitív művészetből ihletet merítő agyagszobrai és edényei gyorsan meghozták számára az elismerést, ma őt tartják Anglia egyik legjobb szobrászának.

középkor-szigetek

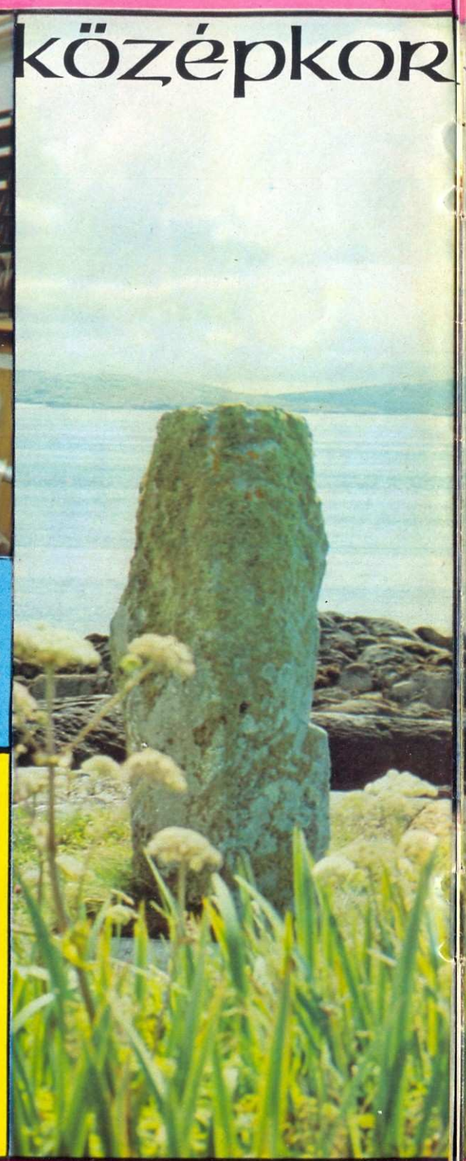

A Skócia nyugati partjainak közelében húzódó Hebridák szigetcsoporton mintha mi sem változott volna Macbeth király uralkodása óta. Az emberek halásznak, birkát tenyésztenek, a nők pedig lábbal hajtott rokkával fonják a gyapjút. 1992-ben megszületik az egyesült Nyugat-Európa, s Nagy-Britannia e távoli csücskén sem maradhat változatlan az élet: kiváló utakra, megbízható kompjáratokra és korszerű csatornahálózatra van szükség. A négyezer éve fölállított kőtömb, mely kikötésre alkalmas helyet jelzett, a XXI. század küszöbén azt várja, hogy megérkezzék ide is a modern kor.

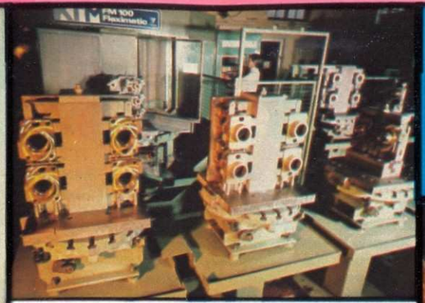

ÖNTŐAUTOMATÁBÓL...

kerül az öntvény a futószalagra, amely aztán végigviszi a munkadarabot egy robotsoron, ahol elnyeri végső formáját a leendő alkatrész. Az öntőautomatában számítógép vezérli a nyersanyagok porítását, az olvasztást, ellenőrzi az ötvözethez szükséges arányt. A kész ötvözetet pedig robotok marják, esztergálják, csiszolják és fényezik.

KÖNYVKINCS

Az első orosz nyomdász, Ivan Fjodorov 1574-ben nyomtatta ki az Apostol című vallásos munkát, amely ugyan nem az első orosz nyomtatvány, de mivel nagyon kevés maradt fönn belőle, hatalmas szenzáció minden újonnan előbukkant példány. Régen szokásban volt, hogy a mindenkori tulajdonos a könyvbe beleírta a nevét; a történészek megismerhetik a könyv sorsát is. Mert a könyveknek megvan a maguk sorsa, vagy ahogy az ókori rómaiak mondták: Habent sua fata libelli...

mini alfa

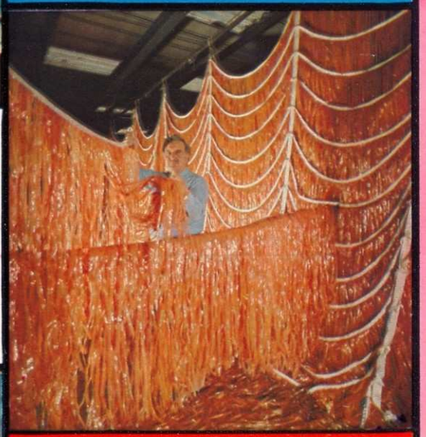

VÉDŐHÁLÓ A VÍZ ALATT

Nem víz alatti akrobatamutatványhoz, de nem is halászathoz kell ez a sűrű háló, ezeknél jóval fontosabb feladatot szántak neki a tervezők. A víz alatti olajvezetékeket ugyanis a tengerfenékbe ágyazzák, ám a víz áramlása igen gyorsan kimossa mellőle, alóla a talajt, az így „lebegő" cső pedig bármikor elpattanhat, s a kiáradó olaj életveszélyes következményekkel jár a tenger élővilágára nézve. Ha azonban ilyen hálót telepítenek a vezeték mellé, akkor abban igen gyorsan megtapadnak a moszatok, rátorlódik a tengerfenéken sodródó üledék, így a háló afféle természetes védőfalat von a vezeték köré.

ÉS EMBERRÉ LETT...

Az európai kultúra alapjaihoz tartozik a következő idézet: „Isten újra szólt: Teremtsünk embert képmásunkra, magunkhoz hasonlóvá. Ők uralkodjanak a tenger halai, az ég madarai, a háziállatok, a mezei vadak és az összes csúszómászó fölött, amely a földön mozog."

Kezdjük azzal, hogy a bevezetőben említett idézet a Teremtés Könyvéből származik, az első fejezetből. Egyébként mindenkinek melegen ajánljuk, érdemes elolvasni; egyrészt igen jó olvasmány, másrészt igen fontos olvasmány, s nemcsak a Teremtés Könyve, hanem az egész Biblia, annak úgynevezett ószövetségi és újszövetségi része egyaránt.

Folytassuk azonban az idézetet:

„Isten megteremtette az embert, saját képmására, az Isten képmására teremtette őt férfinak és nőnek..."

Ezt tudjuk a Bibliából, így teremtette az Úr az embert. A különböző tudományos megjegyzések mást mondanak... és hogyan lehet mindebben kiigazodni? Megkíséreljük a kiigazodásban megtenni az első lépéseket. Először is olvassuk el újra az előbbi idézeteket és állapítsuk meg, hogy nem a valóságos, genetikai, őstörténeti kialakulásról beszélnek ezek a szavak. Értelmük és lényegük valami egészen más. (Közbe kell vetnünk egy igen fontos szempontot: ha a Biblia fogalmaira egy egész, hatalmas és lendületes kultúra alapozódott, ha ezekre a fogalmakra támaszkodva éltek, alkottak emberek milliói sok száz nemzedéken át, akkor nem szabad, nem lehet könnyű, mosolygó legyintéssel elmennünk mellette.)

Nos, Isten a maga képére teremtette az embert, s az idézett szöveg ezt többször megismétli. Mindennek erkölcsi következménye van: mintha csak azt mondaná a Biblia: legyetek olyanok, mint Ő... igyekezzetek egy kicsivel jobbnak, többnek, tisztábbnak lenni, mint amilyenek egyébként volnátok...

Arról, hogy mi is tulajdonképpen az ember, és hogyan született, hogyan alakult ki, meglehetősen sokat és sokféleképpen beszéltek, beszélnek... és beszélni fognak. Egy bizonyos: az ember teste ugyanúgy különböző fizikai, biológiai és kémiai rendszerek, elemek, sejtek, reakciók és ellenreakciók összességéből áll, akár a többi élőlényé. A magasabban fejlett, meleg vérű, gerinces, majd emlős állatok szervezete megdöbbentően sok hasonlóságot mutat mindazzal, amit mi, emberek a testünkben hordunk.

De nem attól vagyunk emberek, hogy a folyadékot kiválasztja a vesénk, hogy a szervezetünkbe kerülő anyagokat, mérgeket és fölösleges dolgokat lebontja, méregteleníti a májunk, aminthogy nem is attól vagyunk emberek, hogy csontszövetünk, bőrszövetünk vagy éppen izomszövetünk van, s ezek mind-mind ugyanúgy vagy majdnem ugyanúgy működnek, akár az oroszlán, a gólya vagy éppen a hódpatkány szervezetében.

Kultúrákat szerveztünk, eszközöket találtunk és találunk ki, egyre bonyolultabbakat, amelyek fényévnyi távolságra vannak a kőbaltától. Hiedelmeket, meggyőződéseket, gondolatokat, vallásokat teremtettünk önmagunk köré. Verekedés közben egyre-másra rájöttünk arra, hogy a másik agyonverése nem érv... hogy nem lehet, nem szabad, nem érdemes úgy élni, ahogyan az állatok: az erősebb jogát érvényesítve. Hogy az ember célja nem lehet az, amit a körülöttünk élő természetben látunk, ahol az erősebb egyedek megélnek és a gyengébbek elpusztulnak, mert így jobb a fajnak. Mi eljutottunk odáig, hogy a gyengébb embert erkölcsi kötelességünk óvni, segíteni. (Ha ezt az erkölcsi követelményt igen gyakran megszegjük, attól még ez a valódi, és érvényes parancs megmarad.)

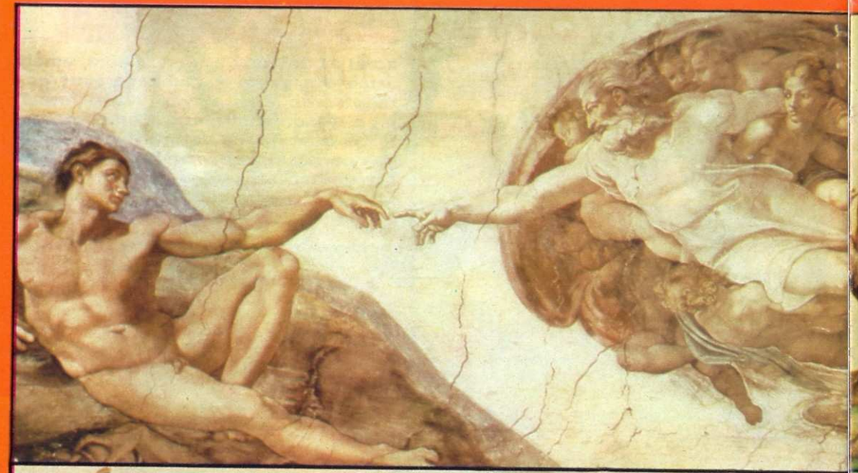

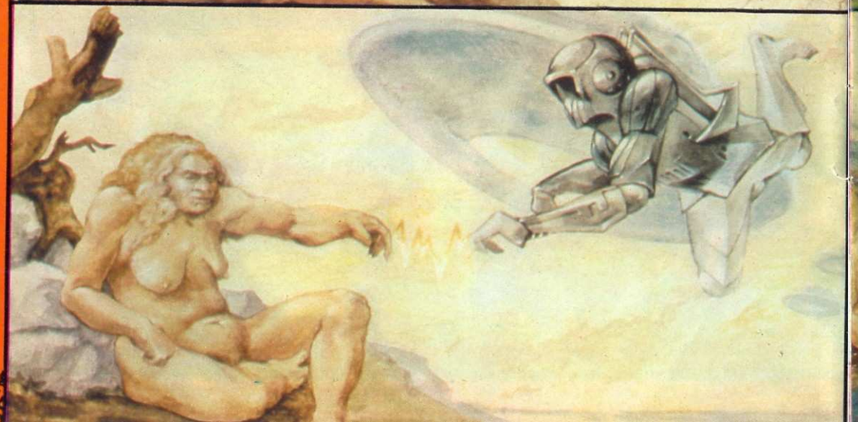

Múltunk van: képesek vagyunk elmesélni, átörökíteni nemzedékről nemzedékre, hogy mi történt korábban, hogyan éltek elődeink, miért és ki ellen harcoltak, mit énekeltek, főztek, írtak vagy építettek... Egyszóval: emberek vagyunk. Hogyan lettünk azzá? Honnan jöttünk? Ezt a kérdést alig néhány éves korában már felteszi az ember gyermeke: mama, hogy születik a gyerek? Később évtizedeken át más és más formában teszszük föl ezt a kérdést, igyekszünk választ találni, bizonyítékokat felsorolni és valamilyen feltételezésben megnyugodni. Az elmúlt évtizedeknek ugyanúgy állandó témája volt ez, mint a korábbiaknak, és ugyanúgy válaszokat igyekeztek adni, mint ötezer, ötszáz vagy ötven éve... vagy ötszáz év múlva. A Biblia állítja, hogy Isten teremtette az embert. Világhírű és nagyon szép, nagyon értelmes az a nagyszerű, mert művészi leegyszerűsítés, amelyet Michelangelo ábrázolt a Sixtus-kápolna híres mennyezeti képén. Címe: Ádám teremtése. A szépen formált, szunnyadó erővel teli férfialak erőtlenül, mozdulatlanul hever, Isten lendületes, csupa mozgás alakja közelít hozzá, mindjárt összeér az ujjuk hegye s akkor... akkor életre kel a szunnyadó hústömeg. Ezt a híres festményt vette alapul a rajzoló, amikor parafrázist (vagyis játékosan változó, mégis mindig az alapötlethez ragaszkodó jeleneteket) készített. Az egyiken azt az elméletet látjuk, amely szerint az ember valahogyan a földből, a földgolyó és a kozmikus világ találkozásából, szinte a testetlen sugárzásból lett. Ennek az értelmezésnek az a lényege, hogy anyagok és energiák találkoztak, s mi emberek „kinőttünk" a földből, mint a növények, a fák.

Hírhedt, mert túlságosan mesés értelmezés az, amely húsz-harminc éve kapott lábra: jött egy idegen, magas szintű civilizáció, az űrhajó leszállt a földre a majmok vagy majomemberek közé és „megtermékenyítette" őket. Átadta tudását, programot ültetett a majomemberekbe, akik azóta emberré váltak, és most is szorgalmasan „megvalósítják" azt az egykori programot...

A mindeddig legtudományosabb megközelítés nem arra adott választ, hogy honnan jöttünk, csupán arra, hogyan fejlődött az élővilág és hogyan vált az egyre magasabb rendű gerinces, emlős, majd főemlős emberré: ezen a képen „majomősünk" érinti meg a kultúra ihletével Ádámot... Így volt-e? Bizonyosan nem, ezt csak a rajzolói fantázia vetíti elénk, ahogyan a többi képen is.

Az egész dolog lényege talán nem egyszerűen az, hogy honnan jöttünk, mert erre ilyenolyan s egyre tudományosabb válaszokat mégiscsak találunk. A kérdés lényege az, hová megyünk? Vajon igazán emberek vagyunk-e, vagy csak szeretnénk igaz emberré válni? Az út nehéz, sohasem volt könnyű, s minél többet tudunk, valószínűleg annál nehezebb. Egy bizonyos: lustasággal semmire sem megyünk. Ha önelégülten megállunk és boldog (de bugyuta) mosollyal megállapítjuk, milyen sokat tettek elődeink, akkor... akkor mi magunk hamarosan visszacsúszunk valamelyik elképzelt ősünk sok millió évvel ezelőtti színvonalára. Ott aztán várhatjuk, míg megérkezik az okos majom, a még okosabb űrhajós vagy a testetlen kozmikus sugárzás, hogy megihlessen...

A FRANCIA FORRADALOM

Írta: Pierre Castex, Roger Lécureux
Rajzolta: José Bielsa, Milo Manara, Enric Sió

Fordította: Péntek Csilla
Copyright Librairie Larousse, 1983

A Bastille bevételének hírére vidéken kastélyokat rabolnak ki, apátságokat gyújtanak föl. Eljött a rettegés ideje...

A nemesi előjogokat eltörlik, a nemzetgyűlés La Fayette javaslatára megszavazza az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatát.

Minden ember szabadnak születik és egyenlő...

Nagy a nyugtalanság, a hazafiak kigúnyolják azt, aki elmenekül.

Uram, vegyen képet! Így futnak az arisztokraták!

Az udvar sem tétlen. Az arisztokraták megtapossák a háromszínű kokárdát, amely július 14. óta a nemzeti gárda jele.

Éljen a fekete kokárda!

Párizsban október 5-én nyolcezer asszony kenyeret követel.

Menjünk Versailles-ba! A királyhoz!

La Fayette, állítsa meg ezeket a hárpiákat!

Akkor vérfürdő lenne...

A nők küldöttséget menesztenek Théroigne de Méricourt vezetésével a nemzetgyűlés elé.

De kérem...

Kenyeret!

Hol a király, meg a drága csemetéi?!

Az udvarban nő a pánik.

Ellenállunk!

La Fayette majd megvédelmez minket!

Végül a király enged a túlerőnek. Másnap a nép átkíséri a versailles-i palotából Párizsba, a Tuileriákba.

Barnave lakásán, éjszaka...

Mounier?!

Az alkotmányos monarchia csak álomkép... Ha a király nem szerzi vissza hatalmát, én emigrálok.

Búcsúzni jöttem, elhagyom Párizst. A forradalom veszélyes fordulatot vett...

ÉN MÁR TUDOM!

HOGY A VAKÁCIÓ IDEJÉN IS PARTNEREM AZ

Apisz

VEVŐSZOLGÁLAT: 179-999

„Csak az érdek hajtja... Amint veszélyt érez, visszavonul..."

Az alkotmányozó nemzetgyülés létrehozza a forradalom pénzét; elkobozzák az egyházi javakat, a papok kötelesek feleskűdni az alkotmányra.

ASSIGNAT
DOMAINES NATIONAUX
ASSIGNAT DE Cinq Cents liv.

A gyülés a király után ment, Párizsba; odautazott Barnave és hű inasa, Bazin is.

Fékezni kellene a forradalom lendületét, alkotmányos monarchia kell!

A király aláír mindent, titokban pedig átkozódik.

Inkább szerecsen törzsfőnök volnék, mint francia király!

Az idő múlásával mintha a rend is helyreállna. A sajtószabadság következtében virágzik a lapkiadás. A királypártiak újságja is megjelenik.

KALAND
JÁTÉK
KOCKÁZAT

A játékhoz nem kell más, mint egy ceruza, egy radír, két dobókocka, no meg némi szerencse.

A megoldás a TE kezedben van!

RA KÉTA KÖNYVEK
Kap ható a hírlapárusoknál!

ÚJ KIADÓ,
ÚJ KÖNYVSOROZAT
ÚJ OLVASÓKNAK

RAKÉTA KÖNYVEK

Ian Livingstone

HALÁL-LABIRINTUS

Steve Jackson és Ian Livingstone

A TŰZHEGY VARÁZSLÓJA

Az ellenforradalmárok másféle öltözékkel tüntetnek, gúnydalokat dúdolnak, csúfolódnak.

A király fegyveresei majd elintézik a csürhét!

De a forradalmárok is kiadnak újságot és faragnak gúnyos dalokat...

LE VIEUX CORDELIER:
JOURNAL
RÉDIGÉ par CAMILLE DESMOULINS.

Sokan hordják a jellegzetes, piros sapkát, és a legújabb dalt tanulják, éneklik...

Ah ca ira, ca ira, ca ira! Menni fog a csökönyösök ellen is, Lámpavasra az arisztokratákkal!

Az „émigrette" nevű, divatos játék korongja odavissza pörög...

Uram, vegyen kis emigránst! Ez elszalad és visszasomfordál!

Bazin, te is a „Nép Barátja" című disznóságot olvasod?

L'AMI DU PEUPLE

Marat, a szerkesztő azzal vádolja Mirabeau-t, hogy az udvarnak dolgozik!

A fejedelem
– Rejtvény

Egy erdélyi fejedelem nevét adják ki a meghatározás szerinti híres emberek kezdőbetűi. A meghatározásokat nem kevertük össze, eredeti sorrendben következnek, egymás után, csak a megfejtésekhez egy kis ötletesség kell. Megfejtésül a fejedelem nevét, valamint az összes nevet kell beküldeni nyílt levelezőlapon július 25-ig a szerkesztőség címére (Alfa, Budapest, 1525, Pf. 46.).

1. Petőfi szerint ő futott Bécs felé;
2. Párducos és honszerző;
3. Néha zenélt, néha gyújtogatott;
4. Ő viszont Petőfit festett;
5. Egy csendes folyó partján feltörte az ugart;
6. Magyar királyné volt, de nem haláláig;
7. Tell Vilmossal, ármánnyal és szerelemmel foglalkozott;
8. Jobb kezét ránk hagyta;
9. Erőszak nélkül harcolt India függetlenségéért;
10. Vizet fakasztott és láng-oszlopot követett;
11. A Carmina Burana megzenésítője;
12. A számítógép atyjának is nevezik, és a „fasori gimnáziumból" indult;
13. Francia festő tutajjal, lovakkal, forradalommal.

Kedves Olvasóink!

Technikai okokból az Alfa áprilisi számában közölt színes rejtvény megfejtését és a nyertesek listáját csak következő, augusztusi számunkban tudjuk közölni. A késésért minden olvasónk, különösen a rejtvényfejtők szíves elnézését kéri a szerkesztőség.

Folytatás a 41. oldalon

NÉZZ MADÁRNAK!

Illetve nem, ne nézz madárnak! És bolondnak se! Tökéletesen tisztában vagyok azzal, hogy nem megszokott, nem hétköznapi – ha úgy tetszik, hát nem normális – viselkedés az enyém. Nyakig kuksolni a vízben, ráadásul egy műanyagból készült mű vadkacsával a fejünkön... Tegyük hozzá, hogy a víz nem igazán meleg, hogy nem szabad lubickolni, hanem a lehető leglassúbb, legzajtalanabb mozdulatokkal, bocsánat, mozdulatlansággal kell várni, várni és várni. Várni arra az alkalomra, hogy valóban „fantasztikus" madárfelvételeket készítsünk! Olyan képeket, amelyek láttán a képeslapok olvasói így kiáltanak fel: nahát! Ezt hogyan csinálta?

Hát így! Vízhatlan könnyűbúvárruhában, amely nyakban és csuklóban szorosan záródik. Alatta meleg nadrág, zokni, pulóver, hiszen a ruha vízhatlan ugyan, de már egy órányival a „merülés" után csontig hatol a hideg, különösen, ha az ember nem könnyíthet magán azzal, hogy ugrál, úszik, rugdalózik. Az egész felszerelésben mégis az egyik legfontosabb maga a műanyag műkacsa vagy álkacsa a fejemen. Segítségével minél közelebb csalogatom a többi kacsát vagy éppen a kacsára vadászó ragadozó madarat... vagy feltűnés nélkül közelebb kerülhetek másféle madarakhoz. Nem, nem, hápogni nem kell.

Végül aztán a türelem madarat terem. És amikor a felvételek sikerültek, kedvtelve nézegetem őket a laborban. Bárcsak azt is hallhatnám, amikor majd a kép megjelenik, és az olvasó így kiált fel: Nahát! Ezt meg hogyan csinálta...?

Ez én vagyok...

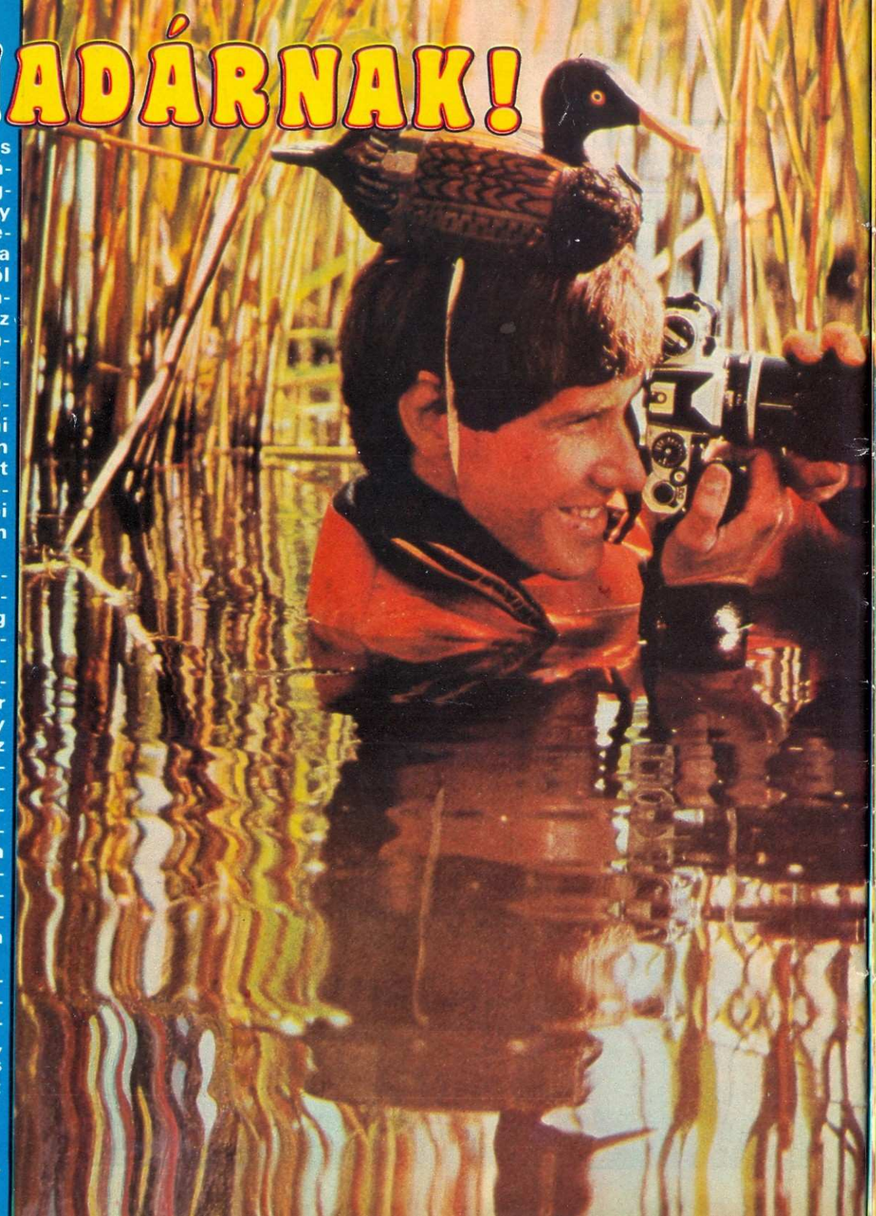

...ez meg a sas, amelyet támadás közben örökített meg a gép

CÉDRUS

A világtörténet talán leghíresebb királya templom építésére használta a cédrus fáját. Salamon király ugyanis ebből építette a jeruzsálemi templomot, azaz cédrusfából készültek a gerendák. Majd a Királyok első könyve így folytatja: „Belül a falakat cédrusfa burkolattal látta el, a templom aljától egészen a tetőgerendáig beburkolta őket belül a fával... Belül tehát cédrusfából volt a templom, faragott gyümölcs- és virágfüzérekkel ékesítve. Csupa cédrusfa volt az egész. Követ sehol sem lehetett látni." Szép lehetett...

A cédrust szívesen használták más népek is építkezéshez. Fájából a híres cédrusolajat nyerték, amely illatos volt és az egyiptomiak balzsamozáshoz alkalmazták. Ha vékony szeleteket égettek ebből a fából, kellemes, illatos füst terjengett.

Ez a híres fa a fenyőfélék családjába tartozik, különböző fajai a Földközi-tenger vidékén, illetőleg a Himalájában élnek. Örökzöld, tűlevelű fa, leggyakrabban a Cedrus libani, vagyis a Libanoni cédrus szerepel a történelemben is, a felhasználásban is. Ez hatalmas fa, amely nevét Libanonról kapta, ahol azonban meglehetősen ritka már, szinte „személy szerint" számon tartják az ott élő fákat. Akad közöttük olyan, amely negyven méter magasra is megnő, törzsének kerülete eléri a tíz métert. Az ilyen hatalmas cédrusok kora két-háromezer év.

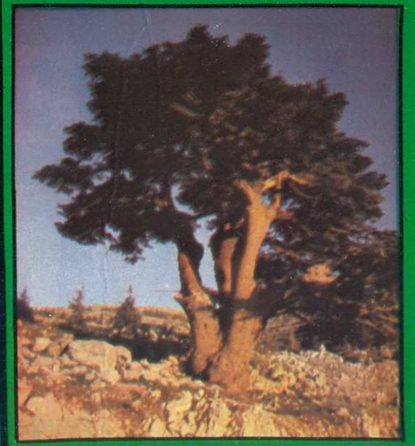

EGY VIDÁM NÉP

– Erkölcstelen népség! – suttogták a rómaiak és a görögök.
– Etruszk bronzot tessék! – suttogták a régiségkereskedők.
– Kik ezek az etruszkok? – ezt már hangosan kérdezik egy ideje a történelem kutatói.

A nyelvükre jellemző volt például az, hogy nem különböztette meg a zöngés és zöngétlen hangok ellentétét. Képzeljük el, hogy mindegy, p-t vagy b-t mondunk, t vagy d hangot ejtünk…
Ez azonban csak arra jó, hogy a nyelvészek megállapítsák, valahonnan Anatóliából származik az etruszkok eredeti nyelve. Hogy mennyire érdekes, értelmes nép volt ez a titokzatos etruszk társaság, arra az jellemző, hogy kiváló fémművesek voltak, már két és félezer esztendővel ezelőtt. Ókori szomszédaik, a görögök és rómaiak arról beszéltek, hogy az etruszk vérszomjas nép, asszonyaik azt sem tudják, ki a gyermekük apja, lányaik pedig saját testüket árulják, így szedik össze a kelengyére valót… Ha jobban belegondolunk, úgy hangzik az egész, mint amikor a dühös szomszédasszony kiabál tücsköt-bogarat a másikra.
Amikor az első világháború után egyre több etruszk bronzlelet került forgalomba a régiségpiacon, egyszerre kezdett érdeklődni a tudomány és a rendőrség. Végül kiderült egy mocsár lecsapolásánál, hogy hatalmas, 12 000 sírt tartalmazó nekropoliszra bukkantak. A nekropolisz temetővárost jelent, s ebből máris nyilvánvaló, hogy az etruszkok tudták, hogyan kell élni.
Azon, hogy honnan származik ez a nép, sokat vitatkoztak, máig sem egészen világos a dolog. Abban ugyanis senki sem hisz, aki csak egy kicsit is komolyan veszi a történelmet, hogy egy nép „kezdettől fogva" ott élt, ahol éppen élt, s mindent önmagától kitalált, megépített és feltalált. Az etruszkokról jelenleg általában úgy vélekednek, hogy valószínűleg kelet felől érkeztek, aztán másféle néptöredékekkel elkeveredtek s magukba szívták és igen jól felhasználták mindazt, ami a világ bármely tájáról érkezett feléjük. Etruszk civilizáció alatt tehát azt értjük, ami a mai Közép- és Észak-Olaszország területén alakult ki, körülbelül az i. e. VII. században. Később a görögök és a rómaiak, miután fokozatosan legyőzték őket, még emléküket is igyekeztek kitörölni a történelemből. Ezért jegyezték le és terjesztették róluk a hazug vádakat.
Az etruszkok, akiknek a nevét többféleképpen írják az ókoriak, hol etrusci, hol tusci, hol pedig tyrrhenoi – a Tirrén-tenger tőlük kapta nevét vagy ők a tengertől – már az i. e. VIII. században városokat alapítottak. A város volt életük alapja, szinte azt mondhatni, hogy a földközi-tengeri jellegű várost, pontosabban az itáliai várost ők találták ki.
A legutóbbi évtizedek ásatásai derítettek fényt arra, miféle nép is volt, miféle életmódot folytatott. Mindenekelőtt vidám életmódra törekedtek, állítja a legújabbkori régészet. A görög és római városokban hatalmas, díszes építményekkel teli, óriási városközpontok maradtak fenn, gyülekezőcsarnokok, templomok és más középületek csoportja. Az etruszk város színes, könnyed, kellemes lakóhely volt. Mintha csak azt mondották volna az egykori kalózok leszármazottai, hogy „önmagunknak építsünk kényelmes lakóhelyet, ne az utókor számára csodálnivalót".
A templomok belsőit például igen élénk színekkel festették: vörösre, sárgára, ibolyaszínűre. A falakat fagerendából rótták és agyagvakolattal simították. De alig néhány templom képviseli a monumentalitást, a nagy, közösségi építkezést. Fürdőik, színházaik nem maradtak fenn, színházaikat például valószínűleg szétszedhető faszerkezettel oldották meg. Hatalmas gyülekezőterek, felvonulási utak vagy a rómaiakra később oly jellemző diadalkapuk sem álltak az etruszk városokban, ugyanis ezeket a városállamokat kisszámú főember, oligarchia kormányozta.
A mai olasz város, Siena közelében nemrég tártak fel egy vidéki épületet, amely valószínűleg egy helyi nagybirtokos lakhelye lehetett, a városon kívül. Négyszögletes alaprajzú, középen udvarral, amelyet három oldalról oszlopsor vesz körül, vagyis erősen hasonlít a rómaiak átriumához. Egy híres ókori római építész, Vitruvius szerint az átriumot az etruszkoktól vették át. Az oszlopsorok mögötti falat égetett agyagtáblák borították, amelyek mulatság, tánc, esküvő képét ábrázolták.
Térjünk azonban vissza a kalózkodáshoz. A gazdagoknak, a városok vezetőinek hatalma nagyrészt tengeri kalandozásból származott. Ezt a kalózkodást azonban nem értékelhetjük (azaz nem ítélhetjük el) a mai felfogás szerint, hiszen az ókorban mindez ügyesség, erő és hatalom kérdése volt, s tulajdonképpen nem igazán tekintették törvénysértésnek.
A kalózkodás persze kedvezett a népesség keveredésének, főként pedig annak, hogy az akkor ismert világ különböző tájairól kincs, tudás, ismeret halmozódjék fel. Az bizonyos, hogy az etruszkoknak a kisujjában volt az aranyművesség és a bronzművesség.
A hajók tehát olajjal és borral töltött amforákkal tértek haza, máskor milétoszi gyapjú, illatszer és értékes görög cserépáru volt a rakomány. A VII. században aztán szinte robbanásszerűen kifejlődik az etruszk civilizáció. Művelik a földeket, a tengerhez közeli városok gazdagok, Toszkána vidékén iparszerűen bányásszák a rezet és a vasat. Megtanulnak gazdagon élni, legalábbis azok, akik megtehetik. Intarziás, vagyis berakással díszített bútorokkal, drága kelmékkel, elefántcsont faragványokkal, ékszerekkel veszik körül magukat. Azt mondtuk, hogy az etruszkok vidáman éltek. Egyáltalán nem mond ellent ennek az a tény, hogy a leghíresebb lelőhelyek az etruszk temetők. Pontosabban a nekropoliszok, azaz sírvárosok. Míg az élők városaiban a köznép, a nemesség és az istenek háza is fából épült, a halottak számára kőből építettek lakóhelyet. Hegyvidéken sziklába vájták a kriptákat, síkságon pedig a kőépítményre földet hordtak, hogy végül természetes dombnak nézzen ki. A sírkamra tágas volt, mindennel fölszerelve, akár a lakóházak. Ahogyan azt különböző népeknél megtaláljuk, az etruszkok is mindent behordtak a sírkamrába.

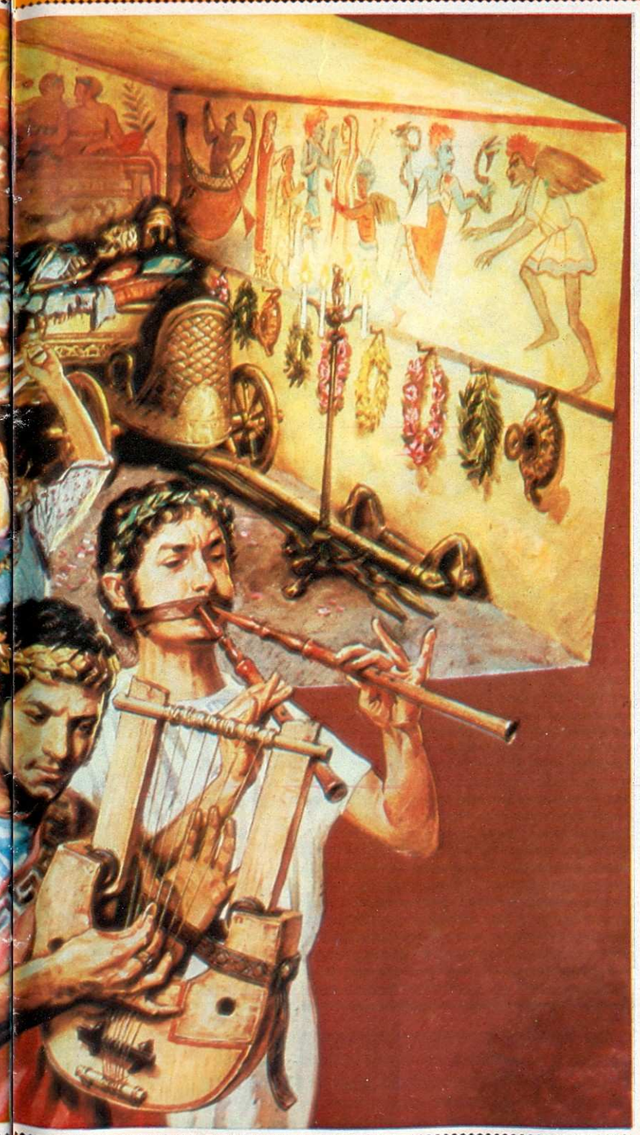

Szépen és gondosan díszített sírkamra, szépen és gondosan végigjátszott, zenés sirató szertartás

A vidám nép városban élt (a háttérben) és kőből építette a domboldalba ősei díszes sírjait

amire a túlvilágon az ember továbbélő részének szüksége lesz: királlyal a trónját, harcossal a fegyverét s mindenkivel ételt, italt, háztartási eszközöket temettek. Akad olyan sír, amelyben kőből készült szekeret is találtak a kutatók.
Kedvenc időtöltésük lehetett a tánc, a harci játék. Fekve étkeztek, s a lakomákon zeneszó is hangzott.
Az idegen származású kereskedők előzönlötték az etruszk városok piacait, és csereberélték az árukat. A pénzt csak a vallási szertartások közben alkalmazták. Az idegen is letelepedhetett, főként a kikötőben épített áruraktárak közelében. Pyrgi városában például a föniciai kereskedők egykori lakhelyén érdekes, kétnyelvű feliratokkal ellátott aranylemezeket találtak. Ez az etruszk–föniciai lelet segített az etruszk nyelv megoldásában.
A kereskedők és kézművesek egyaránt az általános „etruszk szükséglet" számára dolgoztak: törékeny, díszes épületek és kényelem, mindenütt kényelem. Míg a görögök (s később a rómaiak) csakis úgy voltak hajlandók elképzelni életüket, hogy az „férfimódra", fegyverrel a kézben érjen véget, az etruszkok szinte vidám beletörődéssel vették tudomásul, hogy az élet véget ér.
Tizenkét szövetséges városállamban éltek, mindegyik élén pap-király, akik évente „főkirályt" választottak maguk közül. Ez a városállam-szövetség azonban alapvetően vallási jellegű volt, így, amikor a terjeszkedő rómaiak egyik-másik etruszk városállamot leigázták, a többi nem tudott tenni semmit...
Amikor azonban (az i. e. VI. században) még az etruszk civilizáció terjeszkedett, a Pó-síkságon további tizenkét államocskát hoztak létre, egyebek között... Rómát. (Később, i. e. 510-ben a rómaiak elűzték etruszk királyukat, Tarquinius Superbust és kikiáltották a köztársaságot.) Ez a Róma – miután megerősödött, kezdeményezője lett az etruszk világ szétzúzásának. Felláz-

A kőből épített út, amely biztonság kedvéért még a szekérkerék számára „vágányt" is biztosított...

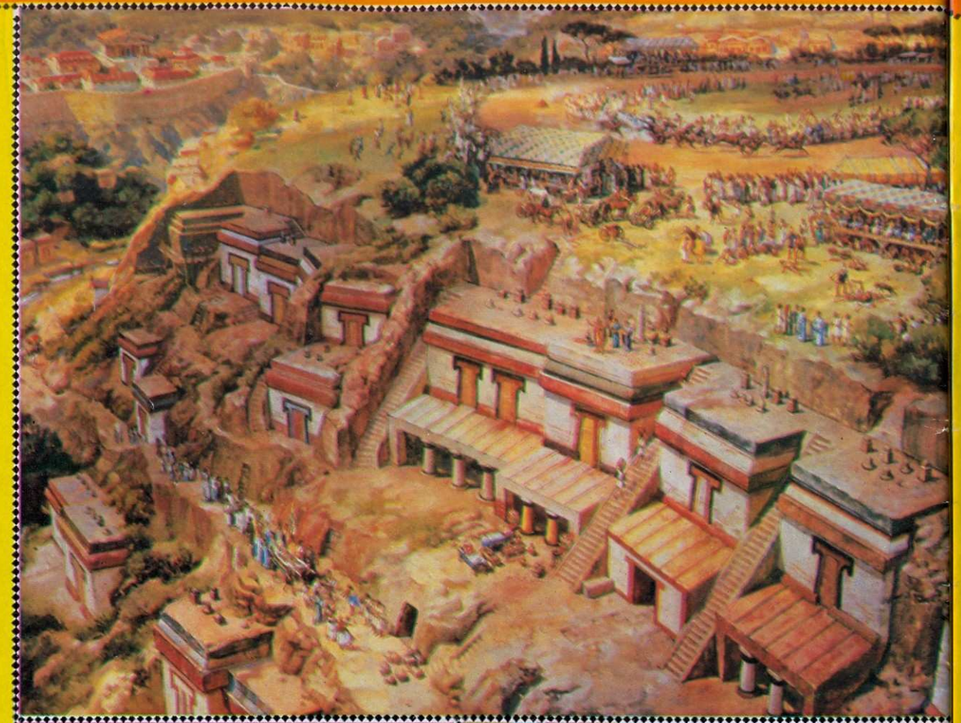

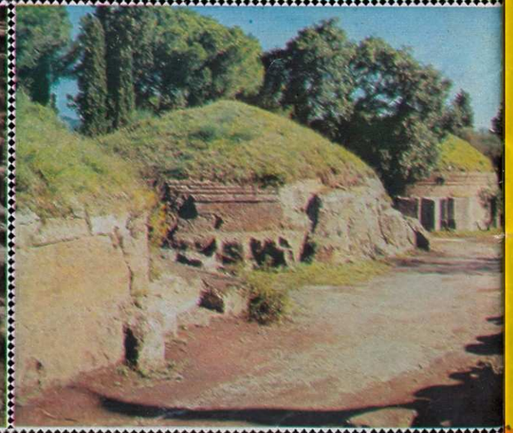

zadtak más népek is, betörtek a gallok, Róma pedig, a gall támadást kiheverve fokozatosan uralma alá hajtotta az egész félszigetet, etruszkostul, kultúrástul együtt. A bronztárgyakat beolvasztották, bizonyos szokásokat átvettek...

Érdekessége az etruszk világnak és az etruszk nemességnek, hogy egyáltalán nem tartotta szégyenletesnek, ha bányászatból, iparból, gazdálkodásból szerezte hasznát. (Akkoriban is, később is mindig a hadviselésben szerzett érdemek voltak „igazán" érvényesek.)

Hetvenöt éves múlt az a Massimo Pallottino, aki világraszóló felfedezésként tárta elénk a Pyrgi templomainak romjait. A már említett, három darab, feliratos aranylemezkére 1964-ben bukkant, majdnem tízéves ásatás után. Ezek után jött sok más felfedezés, például római oszlopok egy etruszk város romjain. Ezek a bűnös és gyűlölt városok – mármint a rómaiak által bűnösnek tartott és gyűlölt városok – egyáltalán nem tűntek el nyomtalanul: ráépültek a római települések. Már az i. e. VII. században vasat bányásztak és olvasztottak. Az egyik lelet olvasztókemencét tár elénk.

Az etruszk vas keresett árucikk volt: amikor a gallok i. e. 400 táján Rómára támadtak, bevették és sarcot követeltek, fegyverük az etruszk városokból származott. A görögöktől az etruszkok megtanulták a forrasztást és a kerámiagyártást, mindkettőt továbbfejlesztve.

Szövetkeztek a karthágóiakkal, végül mindkét kultúra elbukott. Az egykori etruszk földön százhúszezer római veterán harcos kapott földet és elterpeszkedett a katonaállam. Egy dinamikus, lendületes nép története ért ezzel véget, amelyet nemcsak megszüntetett, de meg is hazudtolt az önző katona-Róma. Kulturális hagyatékukat módszeresen megsemmisítették. Az utókor pedig szinte Róma szövetségeseként évszázadokon át csak az örökölt hazugságokat ismételte. Segített szinte nyomtalanul eltörölni azt a népet, amely a nyugati civilizáció egyik legelső fejezetét alkotta.

A kriptákat földdel borították sík vidéken, hogy valódi domboknak lássuk őket

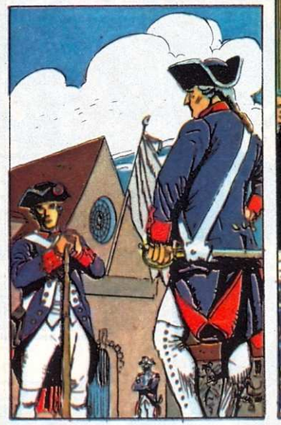

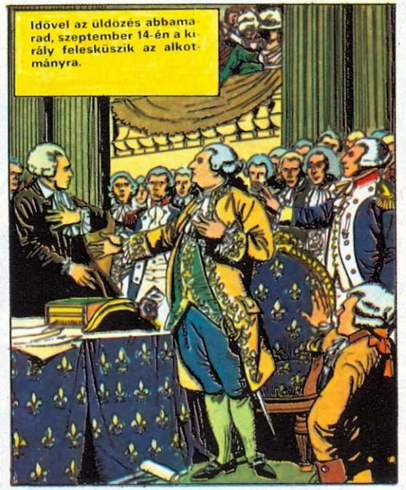

Folytatás a 35. oldalról

NAPÓLEON

TÖRTÉNELMI KÉPREGÉNY

Lábbal tiporta a forradalom vívmányait! Más népeket leigázott! Saját népét végsőkig fárasztotta háborúival... Zseniális hadvezér, aki a franciáknak polgári törvénykönyvet adott, aki a terjeszkedő osztrák és orosz birodalmat egy időre megállította... Napóleon alakja máig a legellentétesebb indulatokat kelti. Ha a spanyolok elleni irtóháborút nézzük, ő a véres, vak hódító... ha a száműzött, öregedő uralkodót nézzük, ő a három győztes hatalom, az orosz, osztrák és angol birodalom áldozata. Ha pedig a francia népet nézzük, ő az, aki a későbbiekben minden vágy, függetlenségi eszme és nemzeti önérzet megtestesítője... Az ő életét mutatja be ez a képregény, történelmi hitelességgel.

ÁRA: 89 Ft

MEGJELENT

Az IPM
KÖNYVTÁR tájékoztatója

A VILÁG FELFEDEZÉSE
a nyolckötetes Larousse-sorozat első kötete

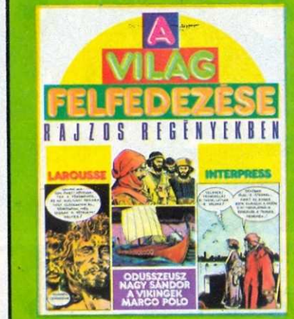

144 oldalon
színes, történelmi
képregény
Odüsszeusz nekivág
az Atlanti-óceánnak
Nagy Sándor Indiáig hatol
Marco Polo a
Nagy Kán udvarában

MEGJELENT

Ára: 200,– Ft

A jakobinus Robespierre keményen szembeszáll Brissot-val.

Háború? Az éppen az udvar, La Fayette és az emigránsok érdekeit támogatná!

A királynő titokban levelet ír bátyjának, II. Lipót Habsburg császárnak.

...tegnap Dumouriez hadügyminiszter úgy döntött hogy La Fayette seregét Liége városa ellen küldi. Ön levonhatja a következtetést...

Április 21-én a girondista miniszterek támogatásával a király kihirdeti a háborút. Nyolc nappal később a franciák vereséget szenvednek Tournai-nál.

Árulás!

Dillon tábornok visszavonulást parancsolt!

Le a tisztekkel! Bosszút!

La Fayette biztosra veszi az osztrák semlegességet, és májusban javaslatot tesz a királynak.

Kész vagyok Párizs ellen vonulni!

A girondista miniszterek húszezer gárdistát állítanak Párizs alá.

A rendeleteit nem írom alá, Roland! Önt elbocsátom!

Kronos, jelentkezz!

„Figyelem! A spanyol partok közelében eltűnt az m/s Kronos, amely a Bahama-szigetek zászlója alatt, a United Europe Lines Rt. tulajdonában közlekedik. Ha bárki tud a hajó sorsáról, értesítse a legközelebbi parti egységet!"

Ezt a közleményt márciusban adták ki. Az egész azzal kezdődött, hogy a forgalmazó cég, a United Europe Lines (ejtsd: junájted jurop lájnz) aggódni kezdett. A tulajdonosok ugyanis rendszeresen tartják a kapcsolatot úszó egységeikkel, amelyek viszont szinte nap mint nap bejelentkeznek, közlik tartózkodási helyüket és irányukat. A Kronos rádiós tisztje a tulajdonosnál utoljára február 26-án jelentkezett. A hajó ekkor La Coruna közelében, a Cape Finisterre elnevezésű fok melletti vizeken járt. A rádiós tiszt közölte azt is, hogy erős vihar kezdődik. A Kronos nevű hajón húsz ember dolgozott, egy görög nemzetiségű kapitány és tizenkilenc lengyel tengerésztiszt, illetve matróz. A 156 méter hosszú hajó majdnem húszezer tonna árut képes szállítani, 1973-ban építették Japánban.

Spanyolország és Portugália tengeri mentőszolgálata semmiféle vészjelzést nem vett a Kronos fedélzetéről, ezért nem is tudták, hogy egyáltalán keresniük kellett volna a hajót. Kutatáshoz akkor fogtak, amikor a tulajdonos vállalat erre felkérte őket. Március 4-én két repülőgép és Vigo kikötőjéből számos hajó lát munkához. Február és március fordulóján ebben a térségben, azaz a biscayai-öbölben óriási vihar tombolt, a szél ereje időnként elérte a Beaufort-skála (ejtsd: bófor) szerinti tizenkettes fokozatot, azaz százötven kilométeres sebességgel korbácsolta a hullámokat. A spanyol televízió szünet nélkül mutatta a vihar következményeit.

A Kronos Antwerpenben acélárut rakodott, majd február 21-én indult Szaloniki felé. Előbb február 26-án, majd február 28-án várták, hogy befusson Algeciras (ejtsd: alkeszirasz) kikötőjébe, amely Gibraltár közelében fekszik.

Március 7-én egyre többen feltételezik, hogy a Kronos a vihar áldozatává vált, hiszen majd két hete, hogy utoljára sikerült a hajóval kapcsolatot létesíteni. Március 10-én egy kutatásra kibérelt repülőgép hajóroncsokat talált a Cape Finisterre közelében, ahol a vihar idején a Kronos is tartózkodhatott: az északi szélesség 44 és a nyugati hosszúság 9 fok 40 perc metszéspontján. Időközben számos hajó legénysége, amelyek a vihar idején ugyancsak a biscayai-öbölben hajóztak, elbeszélik, hogy ami ott történt, az maga a pokol. A kutatás fényt derít arra, hogy jó néhány úszó egység hajótörést szenvedett a térségben, de egyetlen roncsot vagy vízbe került berendezési tárgyat sem lehet azonosítani a Kronosszal.

Mi marad ezek után? A térségben tartózkodó hajók sorban igazolják, hogy semmiféle jelzést nem fogtak, a Kronos nem adott le S. O. S. vagy „may day" jelzéseket. Márpedig elég forgalmas vidék ez, valaki bizonyára fogja az adást...

Annyi bizonyos, hogy az ilyen típusú tömegárut szállító hajók nem szeretik a nagy hullámverést, a hatalmas rakomány ugyanis lesúlyleszti a hajótest súlypontját, vagyis az átlagosnál nagyobb lesz a merülés, amitől az oldalirányú mozgás, a hajótest ingadozása felgyorsul. Nagy hajóról van szó, mondhatná bárki, s egy ekkora jószág nem veszhet, nem tűnhet el nyomtalanul, mint egy kis csónak. A tapasztalat azonban más: igenis, még ilyen nagyméretű hajók is eltűnhetnek.

A szakértők szerint a Kronos tragédiája villámgyorsan, szinte másodpercek alatt folyhatott le, például a különösen nagy hullámverésben egyszerűen kettétört. Ez lehet a magyarázata annak, hogy a rádiós tiszt nem adott le vészjelzést: ideje sem volt rá. A hivatalos kutatás egyelőre tehát sem a hajót nem találta meg, sem annak bizonyítékát, hogy elsüllyedt. Csupán egyet tudunk: a Kronos eltűnt.

A Vigo kikötőben szolgálatot teljesítő mentőrádió pedig hosszú ideig föl-föltette a kérdést, pontosabban leadta a hívójelet a C6HD6 jelzésű úszó egységnek: Kronos, jelentkezz!

A hazafiak egyre dühösebbek. Bazin véletlenül találkozik egykori gazdájával.

Te...? Marat szolgálatában?

Nem, uram! A „Nép Barátja" szolgálatában!

Bazin megretten Barnave úr pillantásától.

Rémülten nézel rám... pedig én a legrosszabbra is fölkészültem már!

„A királynőtől is elbúcsúztam! Pedig titkos tanácsosa voltam... De ő nem érti meg, hogy az alkotmány lehetne a monarchia egyetlen mentsége!"

Ezért isten veled, Bazin! Közel a vég... A királynő végzete az én végzetem is lesz.

Megőrzöm a titkát, uram!

XVI. Lajos továbbra is a külföldi seregeket várja, a rendeleteket nem írja alá.

Le a „Vétó úrral"!

Éljen a nemzet!

Az ellenség a határokon jár, ez árulások következménye.

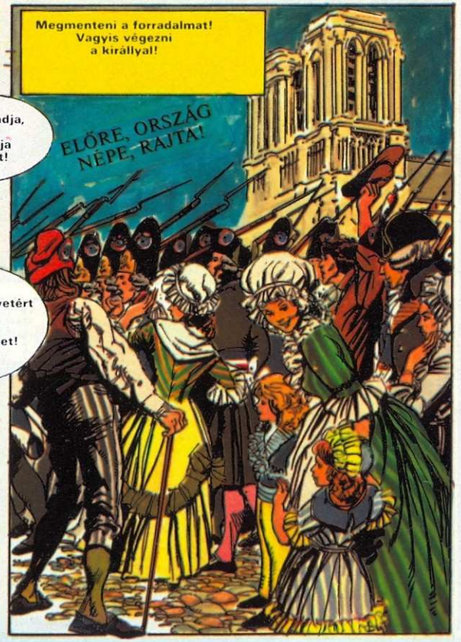

ANGOL ÉS AMERIKAI?

A gúnyos humoráról ismert angol drámaíró, George Bernard Shaw (ejtsd: só) szerint az angol és az amerikai olyan rokon nép, amelyeket a közös nyelv választ el egymástól. Ebben a kijelentésben sok igazság van, hisz a brit és az amerikai angol megkülönböztetése még egy olyan ember számára sem okoz gondot, aki egy kukkot sem ért a nyelvből. Ennek elsősorban a kiejtés, a hangzás eltérése a magyarázata. Az angol gyorsan beszél és affektál, az amerikai pedig mintha rágógumizna.

Mint mindennek, ennek is történeti okai vannak. Tudjuk, hogy az első újvilági telepesek angolok voltak, akik a vallási üldöztetés elől menekültek el a szigetországból a XVI–XVII. századból. Az úgynevezett puritánok állandóan a Bibliát forgatták, amely egy meglehetősen régi angol nyelven íródott.

Ahogy teltek az évek, megjelentek a gyarmatokon más nemzetek képviselői is, akik saját nyelvükkel gazdagították a helybeliek nyelvét. Így született meg például a jenki szó is, amely a holland gyarmatosítók gúnynevéből vált a későbbi Egyesült Államok északi államaiban lakók gúnynevévé.

Érdekes, hogy az amerikai angol elterjedése a leghevesebb tiltakozást éppen Angliában váltotta ki. Megjelentek a kifinomult, francia eredetű szavak a jóval egyszerűbb amerikaiak helyett. Persze kifinomultságért az amerikaiak sem mennek a szomszédba. Amikor az angol sintérről beszél, az amerikai kutyaügyi előadóról, az utcaseprő nemes egyszerűséggel egészségügyi hivatalnok. Másféle szókincsbeli eltérés is megtalálható. Csak néhány példa, amelyeket magyarul is érzékeltetni tudunk: amikor az amerikai német juhászkutyáról (vagy rendőrkutyáról) beszél, a brit elzászíról; ha jégszekrényről, akkor a brit bizonyosan fridzsidert mond, az amerikai automobilról beszél, a brit a jóval régiesebb és ízesebb motoros kocsiról, az amerikaiaknak adminisztrációja van, a briteknek kormánya. Az amerikai magára húzza a pulóverét, az angol beleugrik. És végül egy furcsaság: amit a brit ételliftnek nevez, az Amerikában néma pincér.

Egy bizonyos, nehogy azt higgyük, hogy a két nyelv között komoly érthetetlenségről van szó. Az amerikai és az angol tökéletesen megérti egymást, bármiféle eltérésekkel is beszél. A „küzdelem" nem egyéb jókedvű csipkelődésnél. Máshol azonban valóban okoz gondot az angol nyelv terjedése, méghozzá igen sok nem angolszász országban. És korántsem arról van szó, hogy az angol számos tudományág nyelvében szerepet játszik, például a számítástechnikában, az űrhajózásban stb. (Tegyük hozzá, hogy sikerrel keresik némelyik országban ezeknek a tudományágaknak a szókincsét és saját nyelvükön. Nálunk az űrhajózás ugyan nem mindennapi kérdés, de a számítástechnika egyre inkább az, megfelelő magyar szókincs kialakítása azonban mintha csak sértené e tudományág művelőit. Pedig bizonyosan nem attól lesz jó egy számítógép, ha alkatrészeit csak idegen nyelven nevezzük.)

Az angol terjedésétől azonban szinte minden európai országban azért félnek, mert a mindent elözönlő, és nagyon is kétes értékű filmek áradata hozza magával ezt a nyelvi álkultúrát.

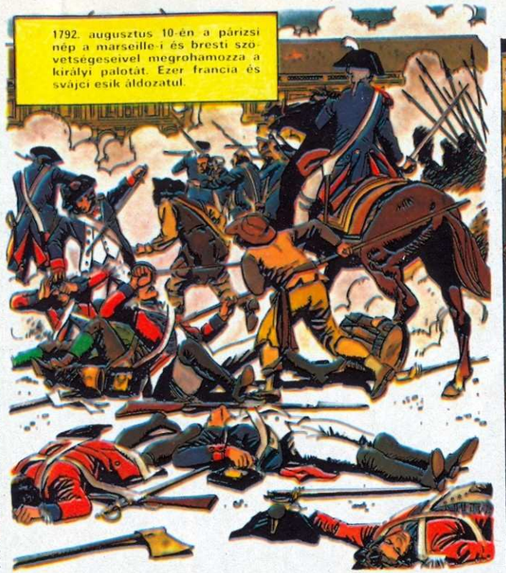

XVI. Lajos és családja a nemzetgyülésbe menekül, de ez meg fosztja trónjától. Nincs többé királyság...

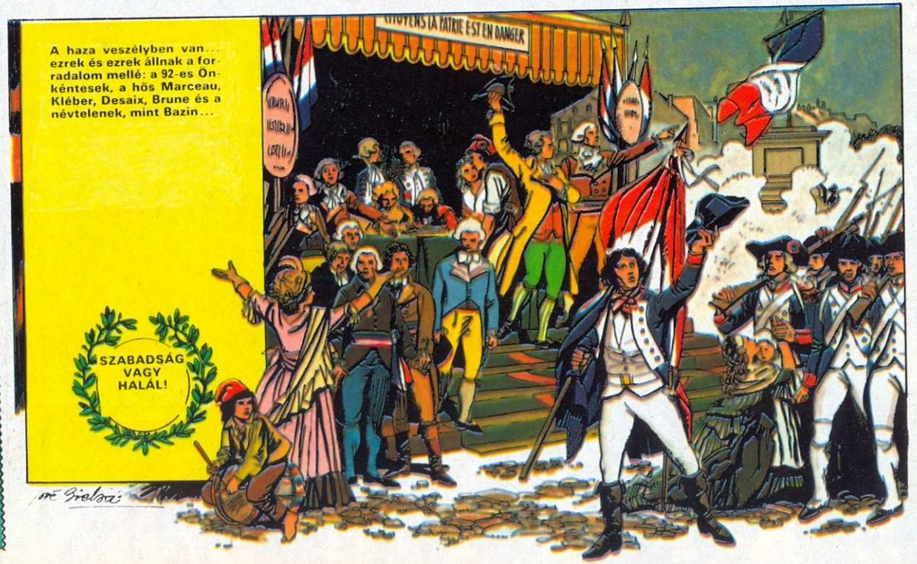

alfa

LAPÁTKEREKES